

Vilniaus universiteto Teisės fakulteto

Baudžiamosios justicijos katedra

Andrėjos Šatrovaitės,

V kurso, baudžiamosios justicijos

studijų šakos studentės

Magistro darbas

Organizuotos grupės padarytų nusikalstamų veikų kvalifikavimas teismų praktikoje

Qualification of criminal offences committed by an organized group in case law

Vadovas: lekt. Darius Prapiestis

Recenzentas: vyr. lekt. dr. Gerardas Višinskis

Vilnius

2024

ANOTACIJA IR PAGRINDINIAI ŽODŽIAI

Šiame magistro darbe analizuojamas organizuotos grupės padarytų nusikalstamų veikų kvalifikavimas teismų praktikoje, naudojant teisės norminius aktus, specialiąją literatūrą ir teismų praktiką. Magistro darbe yra siekiama atskleisti organizuotos grupės sampratą ir organizuotos grupės narių požymius. Taip pat yra siekiama atriboti organizuotą grupę nuo kitų bendrininkavimo formų – bendrininkų grupės, teroristinės grupės ir nusikalstamo susivienijimo. Tuo pačiu yra analizuojama statistika, pateikiant atskiras nusikalstamų veikų rūšis, kurias dažniausiai padaro organizuota grupė. Be to, šiame magistro darbe yra palyginamas organizuotos grupės institutas užsienio valstybių baudžiamojoje teisėje.

Pagrindiniai žodžiai: organizuota grupė, bendrininkavimas, organizuotos grupės nariai, bendrininkavimo formos.

The master's thesis analyses the qualification of criminal offences committed by an organized group in case law, using legal acts, specialized literature, and case law. The aim of the master's thesis is to shed light on the concept of an organized group and the characteristics of an organized group. Also, the aim is to distinguish between an organized group and other forms of complicity, such as a group of accomplices, a terrorist group, and a criminal association. At the same time, statistics are analyzed, presenting the different types of criminal offences most committed by an organized group. In addition, this master work compares the concept of an organized group in foreign criminal law.

Keywords: organized group, complicit, members of an organized group, forms of complicity.

TURINYS

IŽANGA	2
1. ORGANIZUOTOS GRUPĖS SAMPRATA	5
2. ORGANIZUOTOS GRUPĖS POŽYMIAI	12
3. ORGANIZUOTOS GRUPĖS NARIAI	19
3.1. Vykdytojas.....	23
3.2. Organizatorius	26
3.3. Kurstytojas	29
3.4. Padėjėjas	33
4. ORGANIZUOTOS GRUPĖS ATRIBOJIMAS NUO KITŲ BENDRININKAVIMO FORMŲ	37
4.1. Organizuotos grupės atribojimas nuo bendrininkų grupės	38
4.2. Organizuotos grupės atribojimas nuo teroristinės grupės	42
4.3. Organizuotos grupės atribojimas nuo nusikalstamo susivienijimo	46
5. ORGANIZUOTOS GRUPĖS INSTITUTAS ATSKIRŲ NUSIKALSTAMŲ VEIKŲ ATŽVILGIU	51
IŠVADOS.....	56
ŠALTINIŲ SĄRAŠAS	58
SANTRAUKA	66
SUMMARY	67

ĮŽANGA

Nagrinėjamos temos aktualumas. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad kelių asmenų padarytas nusikaltimas potencialiai yra pavojingesnis nei analogiškas, bet padarytas vieno asmens (Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo..., 1997). Organizuotos grupės padarytos nusikalstamos veikos kelia grėsmę visuomenės saugumui ir valstybių ekonomikos augimui. Šiam baudžiamosios teisės institutui yra būtinas atitinkamas įstatyminis reguliavimas, siekiant užkirsti kelią pavojingesnėms nusikalstamoms veikoms. Organizuotos grupės institutas yra nagrinėjamas ne tik baudžiamosios teisės doktrinoje, bet ir teismų praktikoje. Šiame rašto darbe didelis dėmesys bus teikiamas teismų praktikai, kuri išplėtoja Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse įtvirtintą šį institutą. Lietuvos teismų praktikoje yra plėtojami organizuotos grupės bei jos narių požymiai, šios grupės atribojimo kriterijai nuo kitų bendrininkavimo formų bei padarytų nusikalstamų veikų kvalifikavimo probleminiai aspektai. Be kita ko, organizuotų grupių padaromos nusikalstamos veikos yra reikšmingos ir kitose valstybėse. Dėl šios priežasties svarbu išnagrinėti organizuotos grupės institutą ne tik Lietuvos teisėje, bet ir kitų valstybių teisinėse sistemose. Taip pat kovai su organizuotu nusikalstamumu yra skiriamas ir tarptautinis dėmesys. Du tarptautiniai teisės aktai - Jungtinių Tautų Konvencija prieš tarptautinį organizuotą nusikalstamumą ir Europos Sąjungos Taryba taip pat yra priėmusi pamatinį sprendimą dėl kovos su organizuotu nusikalstamumu, kurie bus analizuojami siekiant išanalizuoti organizuotos grupės instituto svarbą.

Darbo tikslas – išnagrinėti organizuotos grupės institutą bei jos padarytų nusikalstamų veikų kvalifikavimą teismų praktikoje.

Darbo uždaviniai:

1. Apibrėžti organizuotos grupės sampratą.
2. Atskleisti baudžiamajame įstatyme įtvirtintus bei teismų praktikoje plėtojamus organizuotos grupės požymius.
3. Išanalizuoti teismų praktikoje plėtojamus organizuotos grupės narių požymius bei jų pritaikymą baudžiamosiose bylose.
4. Pateikti organizuotos grupės padarytų nusikalstamų veikų kvalifikavimo taisyklę.
5. Atriboti organizuotą grupę nuo kitų bendrininkavimo formų.

6. Identifikuoti organizuotos grupės instituto skirtumus bei panašumus Lietuvos bei užsienio valstybių baudžiamojoje teisėje.
7. Pateikti organizuotos grupės dažniausiai daromas nusikalstamas veikas.

Tyrimo objektas – atskleisti organizuotos grupės institutą ypatingą dėmesį skiriant teismų praktikai. Šiame darbe bus analizuojama organizuotos grupės samprata, požymiai bei kiti probleminiai aspektai kylantys iš teismų praktikos. Taip pat šiame rašto darbe bus pateikiamos teismų nurodomos bylų aplinkybės bei argumentai kvalifikuojant organizuotos grupės padarytas nusikalstamas veikas.

Tyrimo metodai. Šiame rašto darbe bus naudojami šie tyrimo metodai:

1. Analizės metodas - naudojamas analizuojant teismų praktiką, siekiant atskleisti organizuotos grupės sampratą, šios grupės bei jos narių požymius. Taip pat šis metodas buvo taikytas analizuojant organizuotos grupės padarytų nusikalstamų veikų statistiką.
2. Lingvistinis metodas – taikytas siekiant aiškinti norminius teisės aktus, jų turinį ir teismų nutartyse pateiktus išaiškinimus.
3. Lyginamasis metodas – naudojamas siekiant palyginti skirtingų autorių išskiriamas organizuotos grupės sampratas. Taip pat šis metodas buvo taikytas siekiant palyginti organizuotos grupės institutą su tarptautinės teisės aktais, teismų praktiką bei kitų valstybių įstatymais, teismų praktika.
4. Sisteminis metodas – taikytas analizuojant mokslinę literatūrą, teisės aktus, teismų praktiką pateikiant organizuotos grupės sampratą, šios grupės narių požymius ir minėtos grupės padarytų nusikalstamų veikų kvalifikavimo taisyklę.

Darbo originalumas. Organizuotos grupės institutas buvo dažnai nagrinėjamas jau nuo pat 2000 m. baudžiamojo įstatymo įsigaliojimo. 2003 m. A. Gutauskas mokslo darbe „organizuota grupė kaip organizuoto nusikalstamumo forma ir jos baudžiamasis teisinis vertinimas“ aptarė šio instituto sampratą, požymius bei palygino organizuotą grupę su nusikalstamu susivienijimu. Taip pat organizuota grupė kaip bendrininkavimo forma plačiai aptariama ir teisinėje literatūroje bei teismų praktikoje. Šiame magistro darbe bus nagrinėjami teismų praktikoje bei teisinėje literatūroje suformuoti organizuotos grupės požymiai bei kiti teismų praktikoje kylantis probleminiai aspektai. Taip pat nagrinėjant teismų praktiką bus pateikiami organizuotos grupės atribojimo nuo bendrininkų grupės ir nusikalstamo susivienijimo suformuoti aspektai. Be to, neseniai įvykus baudžiamojo įstatymo pakeitimams, įstatymų leidėjas įtvirtino dar vieną bendrininkavimo forma – teroristinę grupę. Atsižvelgiant į tai, šiame magistro darbe organizuota grupė bus

palyginama ne tik su bendrininkų grupe bei nusikalstamu susivienijimu, bet ir su teroristine grupe. Galiausiai šiame magistro darbe bus apžvelgiama statistika, pateikiant dažniausiai padaromas organizuotos grupės nusikalstamas veikas.

Pažymėtina, kad viešai publikuojamuose magistro darbuose organizuotos grupės padarytų nusikalstamų veikų kvalifikavimo tema per paskutinius 5 metus nebuvo nagrinėta šia ar panašia tema. Taigi, nors organizuotos grupės instituto teisinis reguliavimas nėra ypatingai pasikeitęs, tačiau iki šiol egzistuoja tam tikrų probleminių aspektų, kuriuos vertina teismų praktika. Atsižvelgiant į tai, šiame magistro darbe ypatingas dėmesys bus skiriamas Lietuvos Aukščiausiojo Teismo išaiškinimams.

Svarbiausi šaltiniai. Rengiant šį magistro darbą buvo naudojami teisės norminiai aktai, specialioji literatūra ir teismų praktika. Šiame rašto darbe pagrindinis naudojamas teisės norminis aktas – Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas, kuriame yra įtvirtintas organizuotos grupės institutas, organizuotos grupės nariai bei kitos bendrininkavimo formos. Taip pat buvo naudojama specialioji literatūra, kuri buvo naudinga analizuojant organizuotos grupės sampratą, minėtos grupės narių požymius ir šį institutą užsienio valstybėse. Svarbiausi specialios literatūros autoriai – A. Abramavičius, bei G. Švedas. Svarbiausias šio rašto darbo šaltinis yra teismų praktika. Itin reikšminga Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktika. Ji buvo naudojama atskleisti organizuotos grupės požymius, šios grupės atribojimą nuo bendrininkų grupės ir nusikalstamo susivienijimo, ir pateikti organizuotos grupės padarytų nusikalstamų veikų kvalifikavimo taisyklė. Be to, ypatingai svarbi buvo informatikos ir ryšių departamento statistika, kuria remiantis buvo pateikiamos organizuotos grupės dažniausiai padaromos nusikalstamos veikos.

1. ORGANIZUOTOS GRUPĖS SAMPRATA

Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau – BK) Specialiojoje dalyje nusikalstamų veikų sudėtytys paprastai yra sukonstruotos tokiu būdu, lyg jas padarytų vienas asmuo, pats tiesiogiai realizuodamas objektyviają nusikalstamos veikos sudėties pusę. Pažymėtina, kad nusikalstamos veikos neretai yra padaromos ne tik vieno asmens. Taigi tokie atvejai, kai nusikalstama veika yra bendros kelių (dviejų ar daugiau) asmenų tarpusavyje tam tikru būdu suderintos veikos bendras rezultatas, baudžiamosios teisės doktrinoje yra apibūdinami kaip bendrininkavimas (Švedas *et al.*, 2019, p. 359). Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (toliau – LAT) yra pabrėžęs, kad pagal baudžiamąjį įstatymą bendrininkavimas yra ypatinga tyčinės nusikalstamos veikos padarymo forma, kai veika yra padaroma bendromis kelių asmenų pastangomis (BK 24 straipsnio 1 dalis) (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. spalio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Dėl šios priežasties, prieš analizuojant organizuotos grupės sampratą, svarbu yra suvokti patį bendrininkavimo institutą.

BK yra įtvirtinta bendrininkavimo samprata – bendrininkavimas plačiąją prasme. BK 24 straipsnio 1 dalyje yra nurodyta, kad bendrininkavimas yra tyčinis bendras dviejų ar daugiau tarpusavyje susitarusių pakaltinamų ir sulaukusių šio kodekso 13 straipsnyje nustatyto amžiaus asmenų dalyvavimas darant nusikalstamą veiką (Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas, 2000). Pabrėžiama, kad bendrininkavimas yra ypatinga nusikaltimo padarymo forma (Abramavičius *et al.*, 2003, p. 263). Specifiškumas pasireiškia tuo, kad nusikalstamiems tikslams pasiekti yra suvienijamos dviejų ar daugiau asmenų pastangos ir dėl šios priežasties veika gali būti pavojingesnė, nei kai ją padaro vienas asmuo. Pavojingumas yra pagrindžiamas tuo, kad veikiant bendrai, asmenims atsiranda tvirtesnis psichologinis nusistatymas, pasiryžimas padaryti nusikalstamą veiką arba ją tęsti, pasirinkti veiksmingesnius įrankius, priemones bei geriau apgalvoti nusikalstamos veikos padarymo būdus (Švedas *et al.*, 2019, p. 359). Pavyzdžiui, gali būti sudaromos galimybės kilti didesnėms nusikalstamoms pasekmėms, daugiau galimybių paslėpti nusikalstamos veikos pėdsakus, sudaryti kitas kliūtis nusikaltimui išaiškinti bei išvengti atsakomybės (Abramavičius *et al.*, 2003, p. 263).

Bendrininkavimo institutas buvo įtvirtintas ir Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos baudžiamajame kodekse¹ (toliau – LTSR BK). Šio kodekso 18 straipsnis numatė, kad bendrininkavimu laikomas tyčinis bendras dviejų ar daugiau asmenų

¹ Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos Baudžiamasis kodeksas neteko galios nuo 2003 metų gegužės 1 dienos.

dalyvavimas nusikaltimo padaryme. Viena vertus, LTSR BK neišskyrė organizuotos grupės, kaip bendrininkavimo formos. Kita vertus, šio kodekso 41 straipsnio 1 dalies 2 punkte buvo numatyta, kad skiriant bausmę, sunkinančiomis aplinkybėmis laikoma tai, kad nusikaltimą padarė organizuota grupė (Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos kodeksas, 1961). Ši įtvirtinta nuostata buvo grindžiama tuo, kad organizuota grupė gali įgyvendinti nusikaltimą, kuris gali būti sunkiai įvykdomas ar net neįmanomas vienam asmeniui. Taip pat teigiama, kad nusikaltimas, padarytas organizuotos grupės, buvo visada laikomas pavojingesniu visuomenei (Bieliūnas *et al.*, 1989, p. 88). Bendrininkavimo formų apibūdinimas galiojant LTSR BK buvo teismų praktikos ir baudžiamosios teisės mokslo uždavinys. Konstatuojant ar nusikalstamas veikas padarydavo organizuota grupė, buvo rekomenduojama atsižvelgti į kaltininkų organizuotumo lygį, kuris buvo nustatomas įvertinant konkrečias nusikalstamą veiką apibūdinančias aplinkybes – grupės pastovumas, nusikalstamos veikos trukmė, intensyvumas, pasiskirstymas konkrečiomis funkcijomis, susitarimas pasidalinti konkrečiomis teritorijomis su tokio pobūdžio grupėmis ir panašiai (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. balandžio 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Taip pat pagal LTSR BK taikymo praktiką organizuota grupė pasižymėjo sava struktūra, kurios visi nariai siekė bendro tikslo, bendrininkų išankstiniu susitarimu ir veikų suderinamumo pobūdžiu – užduočių pasidalijimu (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. gruodžio 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje).

Šiuo metu galiojantis BK išskiria bendrininkavimo formas. Šio kodekso 25 straipsnio 1 dalyje yra numatyta, jog bendrininkavimo formos yra bendrininkų grupė, teroristinė grupė, organizuota grupė, nusikalstamas susivienijimas. Nors ir prieš tai galiojusiam baudžiamajame kodekse nebuvo išskirtos bendrininkavimo formos, tačiau kuriant dabar galiojantį kodeksą buvo nuspręsta šias bendrininkavimo formas įtvirtinti. Bendrininkavimo formų išskyrimo reikšmė yra ta, kad tai padeda išsamiau suvokti bendrininkavimo instituto esmę. Taip pat šių formų išskyrimas padeda tiksliau įvertinti bendros nusikalstamos veikos pavojingumo pobūdį bei laipsnį. Tai yra labai reikšminga kvalifikuojant bendrai daromą nusikalstamą veiką, sprendžiant bendrininkų atsakomybės diferencijavimo ir bausmės individualizavimo klausimus (Abramavičius *et al.*, 2004, p. 165).

BK 25 straipsnio 4² dalyje yra įtvirtinta organizuotos grupės samprata. Šiame straipsnyje yra numatyta, kad organizuota grupė yra tada, kai bet kurioje nusikalstamos veikos stadijoje du ar daugiau asmenų susitaria daryti kelis nusikaltimus arba vieną apysunkį, sunkų ar labai sunkų nusikaltimą ir kiekvienas grupės narys, darydamas nusikaltimą, atlieka tam tikrą užduotį ar turi skirtingą vaidmenį. Palyginus šiuo metu galiojančio BK įtvirtintą sampratą su iki 2000 metų BK teismų praktikos suformuotu organizuotos grupės apibūdinimu, pastebima, kad pagal BK 25 straipsnio 4 dalies nuostatas, pripažinti, kad nusikalstamą veiką padarė organizuota grupė reikia mažiau sąlygų. Dėl šios priežasties kasacinio teismo jurisprudencijoje buvo konstatuota, kad BK 25 straipsnio 4 dalis, palyginus iki tol buvusią teismų praktiką taikant LTSR BK atitinkamas nuostatas, pasunkina kaltininkų teisinę padėtį ir pagal BK neturi grįžtamosios galios (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. spalio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje).

Baudžiamosios teisės teorijoje galima rasti įvairių autorių formuojamas organizuotos grupės sampratas. A. Gutauskas organizuotą grupę apibrėžia, kaip: „kai du arba daugiau asmenų iš anksto susitaria daryti vieną arba kelis nusikaltimus ir kiekvienas grupės narys, darydamas nusikaltimą, atlieka tam tikrą užduotį arba turi skirtingą vaidmenį“ (Gutauskas, 2003, p. 63). A. Drakšienė teigia, kad organizuotos grupės samprata yra tiesiogiai apibrėžta bendrininkavimo sudėtyje (BK 18 straipsnyje³) bei tai, kad organizuota grupė yra tam tikras iš anksto susitarusių asmenų grupės porūšis. Teigiama, kad nusikaltimas yra laikomas padarytu organizuotos grupės, jeigu jį padaro dėl bendros nusikalstamos veikos iš anksto susitarusi, pastovi, dviejų ar daugiau asmenų didesnė grupė, kurioje visi yra pasiskirstę vaidmenimis, veikia pagal tam tikrą planą ir savo pastangomis padeda pasiekti bendrą tikslą (Abramavičius *et al.*, 2001, p. 385 - 386). A. Šumskas organizuotą grupę apibrėžia, kaip daug pavojingesnę bendrininkavimo formą nei bendrininkų grupę, kai nusikaltimai yra padaromi grupės iš anksto susitarusių asmenų. Šis autorius nurodo, kad organizuotos grupės nariai iš anksto pasiruošia nusikaltimui, suderina nusikaltimo planą bei kitas nusikaltimui svarbias detales, pasiskirsto vaidmenimis ir jie visi atlikdami jiems paskirtus uždavinius įgyvendina bendrą nusikalstamą tikslą. Taip pat paprastai, padarytas pagal iš anksto suderintus veiksmus, nusikaltimas yra slepiamas bei realizuojamas nusikalstamu būdu gautas turtas ir panašiai (Šumskas, 2000, p. 144 - 145).

² Iki 2024 m. kovo 16 d. organizuotos grupės institutas buvo įtvirtintas BK 25 straipsnio 3 dalyje, tačiau BK buvo pakeistas 2024 m. kovo 14 d. įstatymu Nr. XIV-2488. Atsižvelgiant į tai, pagal dabar galiojančią BK, organizuotos grupės apibrėžimas yra įtvirtintas BK 25 straipsnio 4 dalyje.

³ Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos baudžiamojo kodekso 18 straipsnis.

Organizuotos grupės samprata yra įtvirtinta ir tarptautiniu mastu. Dėl šios priežasties svarbi yra Jungtinių Tautų Konvencija prieš tarptautinį organizuotą nusikalstamumą (toliau – Konvencija), kurios 1 straipsnyje yra numatytas šios konvencijos tikslas - skatinti bendradarbiavimą siekiant užkirsti kelią tarptautiniam organizuotam nusikalstamumui bei veiksmingiau su šiuo nusikalstamumu kovoti. Konvencijos 2 straipsnio „c“ dalyje yra įtvirtinta organizuotos grupės samprata. Šio straipsnio „c“ dalyje yra nurodoma, kad „organizuota grupė – grupė, kuri nėra atsitiktinai susibūrusi nusikaltimui padaryti, kurios narių vaidmenys nebūtinai yra formaliai apibrėžti ir kuriai nebūtina tęstinė narystė ar susiformavus struktūra“ (Jungtinių Tautų konvencija prieš tarptautinį...,2002). Reikšminga yra ir tai, kad Europos Sąjungos Taryba taip pat yra priėmusi pamatinį sprendimą dėl kovos su organizuotu nusikalstamumu (toliau – Pamatinis sprendimas). Šio Pamatinio sprendimo tikslas yra pagerinti Sąjungos ir valstybių narių bendrą gebėjimą siekiant kovoti su tarptautiniu organizuotu nusikalstamumu. Pamatinis sprendimas įtvirtina struktūrą turinčio susivienijimo sampratą. Minėto sprendimo 1 straipsnio 2 dalyje yra nurodoma, kad „struktūrą turintis susivienijimas – susivienijimas, kuris sudarytas neatsitiktinai, siekiant nedelsiant įvykdyti nusikalstamą veiką, kurio narių pareigos nebūtinai turi būti formaliai nustatytos, ir kuriame nebūtinai narystės tęstinumas ar išvystyta struktūra“ (Europos Tarybos pamatinis sprendimas...,2008). Apžvelgus Konvencijos ir Pamatinio sprendimo numatytas organizuotos grupės sampratas, galime išvelgti tam tikrų panašumų bei vieną skirtumą tarp šių tarptautiniu mastu pateiktų organizuotos grupės sampratų. Visų pirma šių apibrėžimų panašumas yra tas, kad tiek Konvencijoje, tiek Pamatiniame sprendime yra numatyta, jog ši grupė yra sudaryta neatsitiktinai. Antras panašumas yra šios grupės susibūrimo tikslas - padaryti nusikalstamą veiką. Trečia, tiek Konvencijoje, tiek Pamatiniame sprendime yra pažymima, kad organizuotos grupės narių pareigos nebūtinai turi būti nustatytos. Galiausiai, ketvirtas panašumas yra tai, kad šiai bendrininkavimo formai nėra būtina tęstinė narystė ar išvystyta struktūra. Be to, galima išvelgti vieną skirtumą – Pamatiniame sprendime įtvirtinta, kad organizuota grupė susibūrė siekiant nedelsiant įvykdyti nusikalstamą veiką. Tuo tarpu, Konvencijoje nėra apibrėžtas nusikaltimo padarymo laikotarpis. Toliau lyginant Lietuvos BK numatytą organizuotos grupės sampratą su Konvencija ir Pamatiniu sprendimu, pastebimas panašumas, kad ši grupė susitaria, susiburia būtent nusikalstamai veikai ar nusikalstamoms veikoms daryti. Taip pat Lietuvos baudžiamasis įstatymas ir Konvencija šią grupę apibrėžia, kaip organizuotą, o Pamatinis sprendimas nurodo, kad tai yra struktūrą turintis susivienijimas. Be to, BK yra numatyta, kad organizuota grupė susideda iš dviejų ar daugiau asmenų. Tuo tarpu nei Pamatiniame sprendime, nei Konvencijoje visai nėra įtvirtintas minimalus

organizuotos grupės narių skaičius. Taip pat BK įstatymų leidėjas organizuotos grupės sampratoje yra įtvirtinęs, kad ši grupė susitaria daryti kelis nusikaltimus arba vieną apysunkį, sunkų arba labai sunkų nusikaltimą. BK 11 straipsnio 4 dalyje nurodyta, kad apysunkio nusikaltimo didžiausia bausmė viršija trejus metus laisvės atėmimo, bet neviršija šešerių metų laisvės atėmimo. Pastarojo BK straipsnio 5 dalyje numatyta, kad sunkaus nusikaltimo didžiausia bausmė viršija šešerius metus laisvės atėmimo, bet neviršija dešimties metų laisvės atėmimo. Galiausiai BK 11 straipsnio 6 dalyje numatytas labai sunkus nusikaltimas, kurio didžiausia bausmė viršija dešimt metų laisvės atėmimo. Taigi Lietuvos įstatymų leidėjas BK įtvirtina organizuotos grupės bausmių ribas. Tuo tarpu nei Konvencijos, nei Pamatinio sprendimo pateiktoje organizuotos grupės sampratoje apie tai nėra užsiminta. Nacionalinėje teisėje įstatymų leidėjas taip pat numatė, kad organizuotos grupės narys, darydamas nusikaltimą, atlieka tam tikrą užduotį ar turi skirtingą vaidmenį. Konvencija ir Pamatinis sprendimas organizuotos grupės sampratoje numato, kad šios grupės narių vaidmenys nebūtinai turi būti formaliai apibrėžti. Taigi iš šių tarptautiniu mastu įtvirtintų organizuotos grupės apibrėžimų, galima matyti, kad organizuotai grupei yra priskiriami panašūs požymiai kaip ir Lietuvos BK.

Organizuotos grupės institutas yra įtvirtintas ir užsienio valstybėse. Latvijos baudžiamojo kodekso 21 straipsnio 1 dalyje yra įtvirtinta organizuotos grupės samprata. Minėto straipsnio 1 dalyje yra nurodyta, kad organizuota grupė – tai daugiau kaip dviejų asmenų susivienijimas, kuris yra sudarytas vienam ar keliems nusikaltimams bendrai daryti, kurios nariai yra iš anksto susitarę bei pasiskirstę vaidmenimis (Latvijas Krimināllikums, 1998). Tuo tarpu Čekijos baudžiamasis kodeksas neįtvirtina organizuotos grupės apibrėžimo. Čekijos baudžiamajame kodekse organizuota grupė yra atitinkamų nusikalstamų veikų kvalifikuojantis sudėties požymis (173 straipsnio 2 dalis) arba atsakomybę sunkinanti aplinkybė (42 straipsnio „p“ dalis) (Český trestní zákoník, 2009). Kita vertus, organizuotos grupės apibrėžimą pateikia Čekijos Aukščiausiasis Teismas. Čekijos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. liepos 15 d. nutartyje nurodyta, kad organizuota grupė – tai nemažiau kaip trijų asmenų susivienijimas, kurio nariai yra pasiskirstę užduotimis ir kurios veikla pasižymi planingumu bei koordinuotumu⁴. Prancūzijos baudžiamojo kodekso 132-71 straipsnyje nurodoma, kad organizuota grupė, tai yra grupė, kuri yra suburta ar sudaryta siekiant padaryti vieną ar daugiau nusikalstamų veikų (Code pénal, 1990). Anglijoje organizuotos nusikalstamos grupės institutas yra įtvirtintas sunkių nusikaltimų įstatyme. Minėto įstatymo 46 straipsnio 6 dalyje nurodyta, kad organizuota

⁴ Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 11 Tdo 1226/2020, ze dne 15. 7. 2021.

nusikalstama grupė – tai grupė, kuri turi tikslą arba vienas iš tikslų yra daryti nusikalstamas veikas, susideda iš trijų ar daugiau asmenų, kurie veikia arba susitaria veikti kartu, siekdami minėto tikslo (Serious Crime Act, 2015). Palyginus šių užsienio valstybių pateiktus organizuotos grupės apibrėžimus su Lietuvoje įtvirtintu šios bendrininkavimo formos apibrėžimu, matyti, kad pagrindinis skirtumas yra minimalus asmenų skaičius. Pavyzdžiui, Lietuvos įstatymų leidėjas įtvirtino, kad organizuotą grupę gali sudaryti bent du asmenys. Tuo tarpu, Latvijoje, Čekijoje ir Anglijoje šiai bendrininkavimo formai sudaryti reikia bent trijų asmenų. Kita vertus, galima išvelgti ir panašumų tarp Lietuvos ir minėtų užsienio valstybių. Visų pirma, tikslas yra daryti nusikaltimus. Antra, Lietuvoje, Latvijoje bei Čekijoje pažymima, kad organizuotos grupės nariai yra pasiskirstę vaidmenimis.

Organizuotos grupės teisinė reikšmė pasireiškia tuo, jog šiai grupei tam tikrų nusikaltimų sudėtyse suteikiama kvalifikuojamosios aplinkybės reikšmė ir atsakomybę sunkinančios aplinkybės reikšmė. Taip pat nustatymas, kad nusikalstamą veiką padarė organizuota grupė yra būtinas individualizuojant bausmę (BK 54 str., BK 58 str.) (Švedas *et al.*, 2019, p. 376). Organizuota grupė yra nusikaltimo sudėties kvalifikuojantis požymis, padarius tokius nusikaltimus, kaip prekyba žmonėmis, vaiko pirkimas ar pardavimas, vagystė, plėšimas, turto prievartavimas, sukčiavimas ir kiti. Pavyzdžiui, teismų praktikos nusikalstamo susivienijimo baudžiamosiose bylose apibendrinimo apžvalgoje, LAT pažymėjo, kad konstatavus, jog nusikaltimą padarė organizuota grupė, pavyzdžiui, plėšimą ar turto prievartavimą, jos padarytas nusikaltimas yra kvalifikuojamas pagal BK 180 straipsnio 3 dalį ar BK 181 straipsnio 3 dalį, kurie numato šią grupę kaip kvalifikuojantį požymį. Jeigu minėtai grupei yra taikomas BK Specialiosios dalies straipsnis, kuris tokio kvalifikuojančio požymio neturi, organizuotos grupės padarytos nusikalstamos veikos kvalifikuojamos be nuorodos į BK 24 straipsnį nepriklausomai nuo šios grupės dalyvių vaidmens darant šias veikas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. vasario 22 d...). BK 60 straipsnio 1 dalies 2 punkte numatyta, kad atsakomybę sunkinanti aplinkybė yra tada, kai veiką padarė organizuota grupė. Padarius kitus nusikaltimus, kurie neturi kvalifikuojančio požymio, kad atitinkamą nusikaltimą padarė organizuota grupė - bus laikoma kaip atsakomybę sunkinanti aplinkybė. Bausmės individualizavimo klausimus įtvirtina BK bendroji dalis. BK 54 straipsnio 2 dalies 6 punktas numato, kad skirdamas bausmę, teismas atsižvelgia į asmens kaip bendrininko dalyvavimo darant nusikalstamą veiką formą ir rūšį. Bausmės skyrimą nusikalstamos veikos bendrininkams įtvirtina BK 58 straipsnio 2 dalis, kuri sako, kad organizuotos grupės nariams už nusikaltimo padarymą paprastai skiriama griežtesnė bausmė negu bendrininkų grupės nariams.

Apibendrintai galima teigti, kad organizuotos grupės samprata nebuvo įtvirtinta LTSR BK, tačiau įsigaliojęs naujas 2000 metais BK šios grupės apibrėžimą jau įtvirtino. Lyginant BK 25 straipsnio 4 dalyje įtvirtintą šios grupės sampratą su iki naujo kodekso įsigaliojimo LAT suformuotą šios bendrininkavimo formos sampratą, teigiama, kad šiuo metu pripažinti, kad nusikalstamą veiką padarė organizuota grupė reikia mažiau sąlygų. Šio instituto apibrėžimus pateikė ir tokie autoriai, kaip A. Gutauskas, A. Drakšienė bei A. Šumskas. Pabrėžiama, kad organizuotos grupės instituto reikšmingumą patvirtina ir tai, kad šį institutą įtvirtina ne tik BK, bet ir Konvencija bei Pamatinis sprendimas. Taip pat palyginus organizuotos grupės apibrėžimą su užsienio valstybėmis, pastebėtina, kad pagrindinis skirtumas yra minimalus asmenų skaičius organizuotoje grupėje. Organizautos grupės teisinė reikšmė pasireiškia per nusikaltimo kvalifikuojančius požymius ir atsakomybę sunkinančias aplinkybes.

2. ORGANIZUOTOS GRUPĖS POŽYMIAI

Bendrininkavimo institutą apibūdina ir atskleidžia objektyviųjų ir subjektyviųjų požymių visuma. Ši požymių visuma dar gali būti suprantama, kaip nusikalstamos veikos bendrininkaujant sudėtis (Švedas *et al.*, 2019, p. 360). Pagrindžiant kaltininko baudžiamąją atsakomybę už bendrininkavimą darant atitinkamos rūšies nusikalstamą veiką, turi būti konstatuojama ne tik nusikalstamos veikos, dėl kurios padarymo yra sujungiamos kelių asmenų pastangos, sudėtis, kuri yra nustatyta konkrečiame BK Specialiosios dalies straipsnyje, tačiau kartu ir tos nusikalstamos veikos formos – bendrininkavimo objektyviųjų ir subjektyviųjų požymių visuma, kuri yra nustatyta BK 24, 25 straipsnių nuostatose (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. birželio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Kasacinis teismas yra išaiškinęs objektyviuosius ir subjektyviuosius bendrininkavimo požymius. Objektyvieji bendrininkavimo požymiai yra kelių asmenų dalyvavimas padarant nusikalstamą veiką ir minėtų asmenų veikos bendrumas. Subjektyvieji bendrininkavimo požymiai yra tyčia, kuri reiškia savo veiksmų bendrumo suvokimą bei susitarimą daryti nusikalstamą veiką (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. birželio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje).

Kalbant apie LTSR BK taikymo praktiką - kaip minėta, teismai konstatuodami, jog nusikalstamą veiką padarę asmenys veikė organizuota grupe, turėdavo atsižvelgti į kaltininkų organizuotumo lygį, grupės pastovumą, veikos trukmę ir intensyvumą, pasiskirstymą konkrečiomis funkcijomis, susitarimą pasidalyti teritorijas kelioms tokio pobūdžio grupėms ir panašiai. LAT praktikoje būtinų organizuotos grupės požymių visuma iš esmės buvo plečiama. Pavyzdžiui, buvo pripažinta, kad šiai bendrininkavimo formai būdinga sava struktūra, kurios visi nariai siekia bendro tikslo. Taip pat buvo išaiškinta ir tai, kad organizuotai grupei yra būdingas bendrininkų išankstinis susitarimas, kurį rodo apsirūpinimas nusikalstamos veikos padarymo įrankiais bei šios grupės narių suderinamumo pobūdis pasiskirstant užduotimis (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. balandžio 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje).

2000 metų BK įstatymų leidėjas 25 straipsnio 4 dalyje įtvirtino organizuotos grupės apibrėžimą, iš kurio galima išskirti tokius esminius šios grupės požymius:

1. Susitariama daryti nusikaltimą bet kurioje nusikalstamos veikos stadijoje;
2. Tikslas yra daryti kelis nusikaltimus arba vieną apysunkį, sunkų ar labai sunkų nusikaltimą;
3. Kiekvienas grupės narys atlieka tam tikrą užduotį ir turi skirtingą vaidmenį.

Šiuo metu plėtojamoje teismų praktikoje yra numatyta, kad sprendžiant organizuotos grupės buvimo klausimą yra atsižvelgiama į apgalvotos nusikalstamos veikos mechanizmo sudėtingumą, veikų padarymo intensyvumą, narių pasiskirstymą vaidmenimis, kiekvieno iš bendrininkų konkrečios užduoties atlikimą siekiant bendro tikslo ir panašiai (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. liepos 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje). LAT taip pat yra nurodęs dar kitą svarbų aspektą sprendžiant klausimą dėl organizuotos grupės buvimo - kiekvieną kartą turi būti atsižvelgiama į organizuotumo lygį, asmens, kuris dalyvauja nusikaltime suvokimą priklausant organizuotai grupei, turinčiai tikslą daryti nusikaltimus. Svarbu, kad toks asmuo pats suvoktų priklausęs tokiai grupei (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. birželio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje).

Pirmasis organizuotos grupės požymis yra susitarimas daryti nusikaltimą bet kurioje nusikalstamos veikos stadijoje. LAT praktikoje galima rasti įvairių nuomonių dėl šio organizuotos grupės požymio. Vieną vertus, LAT savo praktikoje yra išaiškinęs, kad organizuota grupė gali susiformuoti ne tik rengimosi padaryti nusikaltimą stadijoje, bet ir pradėtos ar net tęsiamos veikos metu (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. birželio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Situacijoje, kai yra vertinama ar nusikalstama veika padarė organizuota grupė, teismai turi atsižvelgti į tam tikrus aspektus: rengto ar padaryto nusikaltimo pobūdį, sudėtingumą, ar šios grupės nariai yra aptarę nusikaltimo ar nusikaltimų padarymo būdą, vietą, laiką bei kitus svarbius aspektus (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. kovo 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Susitarimas padaryti nusikaltimą gali įvykti bet kurioje nusikalstamos veikos stadijoje iki tol, kol bus pasiektas nusikalstamos veikos rezultatas. Šis susitarimas gali būti išreikštas bet kokia forma. Susitariama gali būti tiek žodžiu, raštu ar net konkliudentiniais veiksmais, pavyzdžiui, gestu, mimika ir panašiai (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. sausio 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Latvijos teismų praktikoje taip pat yra nurodoma, kad organizuotos grupės narių susitarimas gali būti žodinis, rašytinis ir konkliudentinis, pavyzdžiui, kūno judesiai⁵. Toliau Lietuvos teismų praktikoje nurodoma, kad nusikalstamos veikos darymo metu šios grupės nariai gali koreguoti susitarimo ribas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. gegužės 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Kita vertus, kitose LAT bylose teigiama, kad išankstinis susitarimas daryti nusikaltimą (nusikaltimus) bei pasirengimas nusikaltimo padarymui yra būtinas organizuotos grupės požymis (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. birželio 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Išankstinis susitarimas reiškia, kad susitariama yra iki veiksmų atlikimo (Lietuvos

⁵ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta 2007. gada 9. Februāra, Lietā Nr. SKK –4/2007.

Aukščiausiojo Teismo 2011 m. gegužės 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Teismų praktikoje nurodoma, kad organizuotos grupės nariai paprastai iš anksto aptaria, suderina reikšmingiausius bendros nusikalstamos veikos momentus. Tai yra parengiamas nusikaltimo ar nusikaltimų padarymo planas, numatomas nusikaltimo ar nusikaltimų padarymo ir slėpimo mechanizmas, nurodomos bendrininkams užduotys, paskirstomi vaidmenys, susitariama dėl nusikaltimo ar nusikaltimų padarymo būdo, laiko, vietos ir panašiai (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. birželio 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Toks organizuotos grupės išankstinis susitarimas dėl bendros nusikalstamos veikos suformuoja tarp šios grupės narių tvirtus, netrumpalaikius ryšius (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. balandžio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Teigiama, kad organizuotai grupei yra būdingas išankstinis susitarimas, bet jis turi pasižymėti pastovumu - jis negali būti vienkartinio pobūdžio. Turi būti nustatytas pastovumas, kuris pasireiškia organizuotos grupės nusikalstamų ryšių ilgalaikiškumu ir tvirtumu (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. liepos 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Svarbu yra tai, kad susitarimas daryti nusikaltimą ar nusikaltimus yra reikšmingas tuo, kad yra susitariama daryti ne tam tikrus nusikaltimus, bet apskritai užsiimti bendra nusikalstama veika (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. kovo 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Be to, Prancūzijos baudžiamojoje teisėje organizuotai grupei yra būdingas išankstinis susitarimas daryti nusikaltimus⁶. Atsižvelgiant į pateiktas šias dvi LAT pozicijas, autorės nuomone, manytina, kad organizuotai grupei yra labiau būdingas išankstinis susitarimas, kadangi organizuotai grupei yra priskiriamas aukštesnis organizuotumo lygis. Taigi tam, kad būtų pasiektas atitinkamas organizuotumo lygis, svarbus yra išankstinis pasirengimas daryti nusikalstamas veikas.

Pavyzdžiui, vienoje iš LAT bylų buvo sprendžiamas klausimas dėl organizuotos grupės buvimo. Šioje byloje kasatoriai neigė dalyvavę organizuotoje grupėje, tačiau teisėjų kolegija motyvavo, kad nusikaltimų padarymo aplinkybės rodo, kad nusikalstamą veiką padarę asmenys negalėjo padaryti nusikalstamos veikos be kruopštaus pasirengimo. LAT pažymėjo būtinuosius organizuotos grupės požymius – išankstinis susitarimas daryti nusikaltimą ar nusikaltimus ir pasirengimas nusikalstamos veikos padarymui. Teigiama, kad eilinis žmogus, kuris neturi specialių žinių, tokio nusikaltimo padarymo būdo nesugalvotų, o jeigu ir sugalvotų, tai be tam tikro pasiruošimo nerealizuotų. Šioje byloje teismas aiškino, kad nusikaltimams padaryti nusikalstamą veiką padarę asmenys turėjo įsigyti specialių įrankių: dujų balionai, laužtuvai, žarnos bei kasečių atidarymo

⁶ Cour de cassation, criminelle, Chambre criminelle, 6 octobre 2021, 20-87.124.

mechanizmo išsiaiškinimas. Remiantis šiomis aplinkybėmis, pažymima, kad nusikaltimams buvo rimtai rengtasi, viskas buvo detaliai suplanuota ir todėl tai atitinka organizuotos grupės požymius. Tačiau kvalifikuoti veiką, kaip padarytą organizuotos grupės, neužtenka išankstinio bendrininkų susitarimo ir pasirengimo nusikalstamai veikai padaryti, nes įstatymas reikalauja, kad padarytos veikos būtų priskirtos prie sunkių arba labai sunkių nusikaltimų kategorijai⁷ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. birželio 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje).

Antras organizuotos grupės požymis – tikslas daryti kelis nusikaltimus. Literatūroje teigiama, kad „nesunkiam nusikaltimui ar baudžiamiesiems nusižengimams padaryti tokia sudėtinga ir pavojinga bendrininkavimo forma kaip organizuota grupė paprastai nekuriama, bet tai nereiškia, kad organizuota grupė kartu su apysunkiais, sunkiais ir labai sunkiais nusikaltimais negali padaryti ir nesunkių nusikaltimų ar baudžiamųjų nusižengimų“ (Švedas *et al.*, 2019, p. 374). Pabrėžtina, kad BK 25 straipsnyje įtvirtinta organizuotos grupės samprata buvo pakeista ir papildyta 2013 m. liepos 2 d. įstatymu Nr. XII-497 (Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso..., 2013). Prieš minėtą pakeitimą BK 25 straipsnyje įtvirtintai organizuotai grupei buvo priskiriamas vienas sunkus ar labai sunkus nusikaltimas. Pagal šiuo metu galiojantį BK 25 straipsnio 4 dalyje yra įtvirtintas ir apysunkis nusikaltimas. Nusikaltimai yra nurodyti pagal sunkumą, t.y. apysunkis, sunkus ir labai sunkus. Šis organizuotos grupės apibrėžimo pakeitimas ir papildymas praplėtė organizuotų grupių daromų nusikalstamų veikų „ratą“. Kaip pavyzdį galima pateikti 2011 metų LAT bylą, kurioje teismas aiškino, kad buvo padarytas vienas tęstinis apysunkis nusikaltimas, bet ne keli nusikaltimai, nors bendrininkai veikė organizuotai, atliko skirtingas užduotis, tačiau dėl šios priežasties, tai neatitiko BK 25 straipsnyje, organizuotai grupei, numatytų sąlygų, kad būtų galima pripažinti šios bendrininkavimo formos požymių visumą. Atsižvelgiant į tai, teismas šioje byloje motyvavo, kad nuteistieji šiuo atveju veikė ne kaip organizuota grupė, bet kaip bendrininkų grupė (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. vasario 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Įdomu yra tai, kad Latvijos teismų praktikoje yra išaiškinta, kad norint konstatuoti, kad atitinkamą nusikalstamą veiką padarė organizuota grupė, būtina nustatyti tikslą daryti kelias nusikalstamas veikas arba vieną sunkų arba labai sunkų nusikaltimą⁸. Tuo tarpu Čekijos teismų praktikoje yra nurodyta, kad organizuota grupė nebūtinai turi būti pastovi, kadangi ši bendrininkavimo forma gali

⁷ Pagal šiuo metu galiojančią įstatymo redakciją – BK 25 straipsnio 4 dalyje yra įtvirtinti apysunkiai, sunkūs ir labai sunkūs nusikaltimai.

⁸ Latvijas Republikas Augstākās tiesas 2015. gada 26. Novembra, Lietā Nr. SKK –32/2015.

padaryti tik ir vieną nusikaltimą⁹. Prancūzijos teismų praktikoje išaiškinta, kad organizuota grupė yra sudaroma vienam arba keliems nusikaltimams daryti¹⁰.

Vienoje iš LAT baudžiamųjų bylų buvo sprendžiamas klausimas dėl netinkamai pritaikytos BK 25 straipsnio 3¹¹ dalies. Šioje byloje N.P iš nenustatyto asmens įgijo suklastotą mokėjimo kortelę, kurią laikė ir perdavė kitam asmeniui – R.G, nurodydamas pastarajam atsiskaityti su šia kortele. Taigi N.P vadovavo šio nusikaltimo padarymui. LAT nurodė, kad kaltininkų padarytos nusikalstamos veikos yra kvalifikuojamos padarytos organizuotos grupės tuo atveju, kai nustatoma, jog bet kurioje nusikalstamos veikos stadijoje du ar daugiau asmenų susitaria daryti kelis (ne mažiau kaip du) nesunkius ar apysunkius nusikaltimus arba vieną sunkų ar labai sunkų nusikaltimą ir kiekvienas organizuotos grupės narys, darydamas nusikaltimą, atlieka tam tikrą užduotį ar turi skirtingą vaidmenį. Pirmos instancijos ir apeliacinės instancijos teismai abiejų nuteistųjų veiką, kai jie pramogų centro klube atsiskaitė su įgyta mokėjimo kortele, kvalifikavo pagal BK 25 straipsnio 3 dalį, 22 straipsnio 1 dalį ir 182 straipsnio 1 dalį. Taip pat šie teismai nenustatė, kad kitos šių asmenų padarytos nusikalstamos veikos buvo padarytos organizuotos grupės. Taigi kasacinis teismas konstatavo, kad BK 182 straipsnio 1 dalyje numatytas nusikaltimas yra nesunkus ir dėl šios priežasties pirmos instancijos ir apeliacinės instancijos teismai neteisingai kvalifikavo pagal BK 25 straipsnio 3 dalį, 22 straipsnio 1 dalį ir 182 straipsnio 1 dalį. Šioje byloje LAT perkvalifikavo R. G. - į BK 22 straipsnio 1 dalį ir 182 straipsnio 1 dalį, o N. P. – į BK 24 straipsnio 4 dalį, 22 straipsnio 1 dalį ir 182 straipsnio 1 dalį (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. gruodžio 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje).

Trečias organizuotos grupės požymis yra tas, jog kiekvienas organizuotos grupės narys atlieka tam tikrą užduotį ir turi skirtingą vaidmenį. Pabrėžiama, kad mažiausias šios grupės narių skaičius yra du asmenys (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. sausio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Tuo tarpu Čekijoje organizuotai grupei sudaryti reikia bent trijų asmenų¹². Toliau Lietuvos teismų praktikoje teigiama, kad organizuotą grupę be tokių požymių, kaip susitarimo ir tyčios, išskiria būtent vaidmenų ar užduočių pasiskirstymas, kuriam yra būdingas nevienalaikiškumas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. gegužės 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Taip pat LAT yra išaiškinęs, kad teismas sprenddamas klausimą dėl organizuotos grupės buvimo turi atsižvelgti į

⁹ Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 6 Tdo 360/2020, ze dne 2. 3. 2021.

¹⁰ Cour de cassation, criminelle, Chambre criminelle, 8 juillet 2015, 14-88.329.

¹¹ Pagal šiuo metu galiojančią BK, organizuota grupė yra įtvirtinta BK 25 straipsnio 4 dalyje.

¹² Usnesení Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 7 Tdo 1401/2006, ze dne 28.3.2007.

organizuotumo lygį ir asmens, kuris dalyvauja nusikaltime, suvokimą priklausant organizuotai grupei. Reikšminga yra tai, kad asmuo turi pats suvokti, jog priklauso šiai grupei. Teismų praktikoje taip pat yra nurodyta, kad konstatuojant šią bendrininkavimo formą nėra būtina, kad visi bendrą sumanymą įgyvendinantys asmenys pažintų vienas kitą, ar palaikytų tarpusavio ryšius ir panašiai. Šios grupės konstatavimui užtenka abipusio supratimo, kad iš anksto parengtą nusikalstamos veikos planą bendrininkai realizuos bendrai (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. vasario 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Pavyzdžiui, tai, jog asmuo dalyvavo ne visose organizuotai grupei inkriminuojamų veikų ir bendravo tik su veikos organizatoriumi bei nepažinojo kiekvieno šios grupės nario, nėra kliūtis pripažinti tokio asmens dalyvavimą organizuotoje grupėje (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. gegužės 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje). LAT yra nurodęs dar vieną svarbų aspektą sprendžiant dėl šio organizuotos grupės požymio – grupės narių, darančių nusikalstamą veiką, pasiskirstymas atitinkamomis užduotimis ar atlikimas tam tikro vaidmens. Teismas teigia, kad viena vertus, tai parodo didesnio organizuotumo lygį, nei, pavyzdžiui, bendrininkų grupės. Kita vertus, tai reiškia, kad nėra būtina, kad kiekvienas iš organizuotos grupės narių tiesiogiai realizuotų BK Specialiosios dalies straipsnyje numatytus objektyvius nusikaltimo sudėties požymius, tačiau šioje grupėje dalyvaujantys bendrininkai atsako ir kaip vykdytojai nepriklausomai nuo jų vaidmens ar konkrečios užduoties (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. lapkričio 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Latvijos teismų praktikoje šis požymis taip pat yra panašiai formuojamas. Pavyzdžiui, Latvijos teismų praktikoje yra išaiškinta, kad bendrininkas turi žinoti, kad jis yra vienas iš organizuotos grupės narių. Taip pat organizuotos grupės narys turi suvokti, kad be jo yra ir kitų asmenų, kurie veikia kartu darant nusikalstamą veiką. Be to, nėra būtina, kad kiekvienas organizuotos grupės narys prisidėtų prie nusikalstamos veikos padarymo¹³. Čekijos teismų praktikoje yra nurodyta, užduočių pasiskirstymo reikšmė organizuotoje grupėje pasireiškia tuo, kad taip yra lengviau pasiekiamas nusikalstamos veikos tikslas¹⁴. Vis dėl to nėra svarbu ar visi organizuotos grupės nariai tarpusavyje bendravo, užtenka to fakto, kad asmuo faktiškai prisijungė prie organizuotos grupės ir aktyviai dalyvavo jos veikloje¹⁵. Prancūzijos teismų praktikoje nurodoma, kad nėra būtina, kad visi organizuotos grupės nariai dalyvautų darant nusikalstamą veiką¹⁶.

¹³ Latvijas Republikas Senāta Krimināllietu departamenta Krimināllietu departamenta lēmums, 2022. gada 5. jūlijs 11816006914.

¹⁴ Usnesení Nejvyšší soud 12. srpna 2010. 08. 12, 8 Tdo 940/2010.

¹⁵ Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 6 Tdo 360/2020, ze dne 2. 3. 2021.

¹⁶ Cour de Cassation, Chambre criminelle, du 15 septembre 2004, 04-84.143.

Kaip pavyzdį galima pateikti vieną iš LAT bylų, kurioje buvo sprendžiamas klausimas dėl organizuotos grupės, kaip nusikaltimo sudėties požymio. Šioje byloje kasatorius teigė, kad nusikaltimas buvo padarytas bendrininkų grupėje, o ne organizuotoje grupėje. Kasatorius taip pat nurodė, jog nusikaltimo padarymo planas buvo spontaniškas, padarytas tą pačią dieną, kai buvo susitarta dėl nusikalstamos veikos padarymo ir nepažinojo vieno iš bendrininkų. Šioje byloje buvo nustatyta, kad nusikalstamai veikai įvykdyti buvo suburta trijų asmenų grupė. Taip pat buvo aptartas nusikaltimo padarymo planas, buvo susitarta dėl nusikalstamos veikos padarymo būdo (įsibrovimas, smurto panaudojimas kilus pasipriešinimui), vietos, laiko. Šios grupės nariai buvo pasiskirstę vaidmenimis – du asmenys iš šios grupės įsibrovė į juvelyrinių dirbinių parduotuvę, paėmė iš minėtos parduotuvės juvelyrinius dirbinius ir panaudojo smurtą prieš nukentėjusįjį, o trečias asmuo koordinavo tų dviejų asmenų veiksmus, padėjo nuslėpti nusikalstamos veikos įrankius, priemones bei pagal išankstinį susitarimą realizavo nusikalstamu būdu įgytus juvelyrinius dirbinius. Bendrininkai turėjo pasidalinti gautus pinigus už parduotus juvelyrinius dirbinius. Teismas nurodė, kad kiekvienas iš jų suprato, kad daro nusikaltimą su kitais bendrininkais bei siekė bendro tikslo. Dėl šios priežasties teismas konstatavo, kad nuteistasis veikė ne bendrininkų grupėje, bet organizuotoje grupėje (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. kovo 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje).

Apibendrintai galima teigti, kad LAT yra pateikęs išaiškinimus dėl subjektyviųjų ir objektyviųjų bendrininkavimo požymių, kurie yra taikomi visoms bendrininkavimo formoms. Taip pat įstatymų leidėjas BK 25 straipsnio 4 dalyje išskiria organizuotos grupės požymius, kurie yra esminiai sprendžiant klausimą dėl minėtos grupės buvimo. Pabrėžiama, kad LAT savo teismų praktikoje išplėtojo BK 25 straipsnio 4 dalyje numatytus šios grupės požymius ir dėl to teismams tapo lengviau spręsti klausimus, ar tam tikrą nusikaltimą padarė organizuota grupė.

3. ORGANIZUOTOS GRUPĖS NARIAI

BK 24 straipsnio 2 dalyje yra įtvirtinta, kad nusikalstamos veikos bendrininkai yra vykdytojas, organizatorius, kurstytojas ir padėjėjas. Šis baudžiamajame įstatyme numatytas bendrininkų sąrašas yra baigtinis (Abramavičius *et al.*, 2004, p. 160). Įdomu yra tai, kad nors ir LTSR BK neišskyrė bendrininkavimo formų, tačiau pastarasis baudžiamasis įstatymas numatė bendrininkų rūšis. Šio BK 18 straipsnyje buvo nurodyti šie bendrininkai – vykdytojas, organizatorius, kurstytojas ir padėjėjas. Baudžiamosios teisės literatūroje nurodoma, kad bendrininkų rūšių išskyrimas baudžiamajame įstatyme yra reikšmingas keliais aspektais. Visų pirma, išsamus jų sąrašo įtvirtinimas bei bendrininkų rūšių požymių nustatymas teikia teisinę garantijas apsaugoti asmenis nuo nepagrįsto baudžiamojo persekiojimo. Antra, bendrininkų rūšių nustatymas sudaro prielaidas teisingai kvalifikuoti bendrininkų veiką, nurodant ne tik BK Specialiosios dalies straipsnį, bet ir BK 24 straipsnio atitinkamą dalį, kuri apibūdina atskiro bendrininko veiklos pobūdį. Trečia, kiekvieno bendrininko rūšies ir konkretaus vaidmens, indelio į bendrą nusikalstamą veiką nustatymas leidžia apibūdinti kaltininko asmenybę, jo kaltumo laipsnį ir kitus dalykus, taip kartu individualizuojant baudžiamąją atsakomybę (Švedas *et al.*, 2019, p. 372).

Literatūroje teigiama, kad bendrininkų dalyvavimo darant nusikalstamą veiką pobūdis bei laipsnis gali žymiai skirtis. Taip pat veika gali būti nevienodai aktyvi ir dėl šios priežasties indelis į bendrą nusikalstamą veiką gali būti skirtingas. Remiantis skirtingu bendrininkų vaidmeniu, indeliu į bendrai daromą nusikalstamą veiką bei susitarimo momentu, doktrinoje yra išskiriama tokia bendrininkavimo rūšis, kaip sudėtingas bendrininkavimas. Šios bendrininkavimo rūšies metu bendrininkai atlieka skirtingus BK 24 straipsnio 3-6 dalyse numatytus vykdytojo, organizatoriaus, kurstytojo ir padėjėjo veiksmus (Švedas *et al.*, 2019, p. 367).

Sudėtingam bendrininkavimui yra priskiriama ir organizuota grupė. Ši grupė pasižymi grupės narių ryšių pastovumu, bendrais tikslais, pasiskirstymu pareigomis ir panašiai (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. liepos 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Taigi šie organizuotos grupės nariai paprastai iš anksto aptaria, suderina svarbiausius bendros nusikalstamos veikos momentus. Jie iš anksto aptaria ir suderina parengiamo nusikaltimo (nusikaltimų) padarymo planą, numatomą nusikaltimo (nusikaltimų) padarymo bei slėpimo mechanizmą. Taip pat organizuotos grupės nariams yra nurodomos užduotys, paskirstomi vaidmenys ir susitariama dėl nusikaltimo (nusikaltimų) padarymo būdo, vietos, laiko ir panašiai (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. vasario 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje).

Kita vertus, svarbu paminėti ir teismų praktikoje suformuotą taisyklę, kuri yra reikšminga organizuotos grupės narių padarytų nusikalstamų veikų kvalifikavimui. Jau net ankstyvojoje teismų praktikoje, tai yra LAT 2004 m. vasario 10 d. nutartyje, buvo aiškinama taisyklė susijusi su organizuotos grupės veikų kvalifikavimu. Šioje nutartyje buvo nurodyta, kad organizuotos grupės atveju visų jos grupės narių veikos yra kvalifikuojamos be nuorodos į BK 24 straipsnį (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. vasario 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Toliau LAT 2007 m. vasario 22 d. teismų praktikos nusikalstamo susivienijimo baudžiamosiose bylose apibendrinimo apžvalgoje paantrino 2004 m. LAT nutarčiai, nurodant, kad organizuotos grupės padarytos nusikalstamos veikos yra kvalifikuojamos be nuorodos į BK 24 straipsnį nepriklausomai nuo šios grupės narių vaidmenų darant nusikalstamas veikas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. vasario 22 d....). Galima pažymėti svarbią LAT 2007 m. spalio 9 d. nutartį, kurioje kasatoriai teigė, kad pirmos bei apeliacinės instancijos teismai nenurodė kiekvienam nuteistajam priskiriamų vaidmenų, kurie atitiktų BK 24 straipsnyje numatytas bendrininkų rūšis. Atsižvelgiant į tai, kasacinis teismas pažymėjo, kad BK 25 straipsnyje įtvirtinta organizuotos grupės samprata, priešingai nei teigia kasatoriai, nekelia reikalavimo baudžiamosiose bylose nurodyti tokius šios bendrininkavimo formos narių vaidmenis, kurie atitiktų BK 24 straipsnyje apibrėžtas bendrininkų rūšis. LAT pažymėjo, kad šiuo atveju kiekvieno iš bendrininkų elgesys buvo aprašytas bei įvertintas remiantis tuo, kaip jis buvo įgyvendintas bendroje nusikalstamoje veikloje su kitais organizuotos grupės nariais (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. spalio 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Viena vertus, tai yra įdomi LAT pozicija, kadangi BK 26 straipsnio 4 dalyje yra įtvirtinta, kad organizatorius, kurstytojas ar padėjėjas atsako pagal šio kodekso straipsnį, numatantį atsakomybę už vykdytojo padarytą veiką, ir šio kodekso 24 straipsnio 4, 5 ar 6 dalį. Kita vertus, vienoje LAT baudžiamojoje byloje teismas išaiškino, kad organizuotos grupės narių ryšių pastovumas, nusikalstamų veikų mechanizmo sudėtingumas, užduočių pasiskirstymas, organizuotumo lygis bei suvokimas, kad kiekvieno iš bendrininkų indėlis yra reikšmingas bendram tikslui pasiekti, leido kasaciniui teismui bendrininkus laikyti nusikaltimo bendravykdytojais (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. vasario 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Remiantis teismų praktika, vaidmenų pasiskirstymas veikiant organizuota grupe nereikalauja, kad visi bendrininkai visiškai ar iš dalies realizuotų nusikaltimo sudėtį. Pavyzdžiui, kai kurie šios bendrininkavimo formos nariai gali atlikti veiksmus, kurie atitinka padėjėjo požymius, įtvirtintus BK 24 straipsnio 6 dalyje, tačiau byloje konstatavus organizuotos grupės bendrininkavimo formą, minėtos grupės nariai bus prilyginami nusikaltimo vykdytojui bei atsakys kaip nusikaltimo vykdytojais

(Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. balandžio 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Tai reiškia, kad kai yra nustatomas organizuotos grupės požymis, šios grupės narių veiksmų kvalifikacijoje yra nurodomos ne BK 24 straipsnio atitinkamos dalys, bet BK 25 straipsnio 4 dalis (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. lapkričio 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje. Įdomu yra tai, kad Latvijos teismų praktikoje taip pat yra išaiškinta, kad atsakomybė už nusikaltimo padarymą organizuotoje grupėje kyla nepriklausomai nuo asmens vaidmens bendrai darant nusikaltimą, kadangi kiekvienas organizuotos grupės narys yra laikomas bendravykdytoju nepriklausomai nuo jo vaidmens¹⁷. Taip pat nustačius, kad atitinkamos nusikalstamos veikos buvo padarytas įgyvendinant bendrą organizuotos grupės nusikalstamą sumanymą, asmeniui yra inkriminuojamas nusikalstamos veikos padarymas organizuotoje grupėje, neatsižvelgiant į tai, kokius veiksmus atliko kiekvienas bendrininkas¹⁸.

Iš vienos pusės būtų galima manyti, kad ši LAT suformuota taisyklė neatitinka įstatymų leidėjo pozicijos (BK 26 straipsnio 4 dalis), tačiau teigiama, kad vienodi bendrininkų atsakomybės pagrindai nepaneigia bendrininkų atsakomybės diferencijavimo bei bausmės individualizavimo. Pabrėžiama, kad kiekvienas bendrininkas atsako už savo asmeninę veiką – kiek aprėpė jo tyčia (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. gegužės 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Taip pat pažymima, kad BK 60 straipsnio 1 straipsnio 1 punkte nurodyta, kad atsakomybę sunkinančia aplinkybe yra pripažįstama tuomet, kai veiką padarė bendrininkų grupė. Teismas, atsižvelgdamas į kiekvieno bendrininko dalyvavimo darant nusikalstamą veiką pobūdį ir laipsnį, gali nepripažinti šios aplinkybės atsakomybę sunkinančia. Minėto straipsnio 2 dalyje nurodyta, kad atsakomybę sunkinančia aplinkybe yra pripažįstama tuomet, kai veiką padarė organizuota grupė. Be to, BK 58 straipsnio 2 dalyje yra įtvirtinta, kad organizuotos grupės nariams už nusikaltimo padarymą paprastai skiriama griežtesnė bausmė negu bendrininkų grupės nariams. Taigi įstatymų leidėjas pažymi, kad organizuotoje grupėje veikiantys nariai yra pavojingesni, nei, pavyzdžiui, bendrininkų grupės nariai. Taip pat, nors ir galima būtų teigti, kad minėta LAT suformuota taisyklė yra labiau būdinga pavojingesnei bendrininkavimo formai – nusikalstamam susivienijimui, tačiau LAT praktikoje yra pripažįstama, kad organizuota grupė irgi yra pavojinga bendrininkavimo forma. Pavyzdžiui, LAT 2012 m. lapkričio 20 d. nutartyje buvo išaiškinta, kad jeigu asmuo tiesiogiai nedalyvavo padarant BK 199 straipsnio dispozicijoje numatytos veikos, tačiau organizavo, kurstė arba padėjo kitiems asmenims atlikti šiuos nusikaltimus, šio asmens veika papildomai kvalifikuojama pagal BK

¹⁷ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta 2007. gada 9. Februāra, Lietā Nr. SKK –4/2007.

¹⁸ Latvijas Republikas Senāta 2021.gada 8.septembra Lieta Nr. 11815008112, SKK-200/2021.

24 straipsnio atitinkamą dalį. Vis dėl to, buvo pabrėžiama, kad šis išaiškinimas netaikomas organizuotai grupei bei nusikaltimam susivienijimui (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. lapkričio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Taip pat organizuotos grupės pavojingumą pagrindžia ir tai, kad ši bendrininkavimo forma yra įtvirtinta ir Konvencijoje bei Pamatiniame sprendime. Atsižvelgiant į tai, autorės nuomone, sutiktina su teismų praktikos suformuota taisykle, kadangi jau net iš pačio žodžio „organizuota“ matyti, kad šios grupės nariai veikia didesniu organizuotumu, o tai parodo jos narių pavojingumą. Be to, teismas įvertinęs tam tikro organizuotos grupės nario atliktų veiksmų pobūdį, gali detalizuoti jo vaidmenį konstatuodamas, jog tas asmuo atliko organizatoriaus, padėjėjo ar kurstytojo veiksmus darant nusikalstamą veiką (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. gegužės 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje).

Remiantis tuo, kas išdėstyta, daroma išvada, kad baudžiamosios teisės literatūroje teigiama, kad bendrininkų rūšių nustatymas yra būtinas. Atsižvelgiant į tai, kvalifikuojant organizuotos grupės narių padarytas veikas, nuoroda į BK 24 straipsnį yra būtina. Lietuvos įstatymų leidėjas laikosi tokios pačios pozicijos, šią nuostatą įtvirtinęs BK 26 straipsnio 4 dalyje. Vis dėl to, teismų praktika laikosi kitokios nuomonės bei formuoja taisyklę, pagal kurią organizuotos grupės nariai, nepriklausomai nuo jų vaidmens, yra laikomi bendravikdytojais. Taigi pagal LAT, šios bendrininkavimo formos narių veikos yra kvalifikuojamos su nuoroda į BK 25 straipsnio 4 dalį. Sutiktina su šia LAT pozicija, kadangi organizuota grupė yra viena iš organizuoto nusikalstamumo formų bei tai parodo jos pavojingumą visuomenei. Atsižvelgiant į tai, pritartina, kad visi organizuotos grupės nariai, nepriklausomai nuo jų vaidmens, darant nusikalstamą veiką prilyginami bendravikdytojais.

3.1. Vykdytojas

BK 24 straipsnio 3 dalyje įtvirtinta, kad vykdytojas yra asmuo, nusikalstamą veiką padaręs pats arba pasitelkęs nepakaltinamus asmenis arba nesulaukusius šio kodekso 13 straipsnyje nustatyto amžiaus asmenis, arba kitus asmenis, kurie dėl tos veikos nėra kalti. Jeigu nusikalstamą veiką padarė keli asmenys kartu, tai kiekvienas iš jų laikomas vykdytoju (bendravykdytoju). Literatūroje vykdytojas yra apibrėžiamas, kaip „asmuo, tiesiogiai padaręs nusikalstamą veiką, t.y. tiesiogiai įvykdęs bendros veikos sudėtį ir pasiekęs bendrai siektų nusikalstamų padarinių“ (Švedas *et al.*, 2019, p. 368). Viena vertus, LAT yra išaiškinęs, kad šis organizuotos grupės narys betarpiškai padaro nusikalstamą veiką - jis tiesiogiai įvykdo bendrą nusikalstamos veikos sudėtį bei pasiekia bendrai siektų nusikalstamų padarinių (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. balandžio 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Kita vertus, kasacinis teismas vėliau pažymėjo, kad šiam organizuotos grupės nariui yra prilyginamas ir toks asmuo, kuris ne tik tiesiogiai realizuoja visus nusikalstamos veikos sudėties objektyviuosius požymius, bet ir toks asmuo, kuris realizavo bent dalį minėtų požymių (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. kovo 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Taigi vykdytojais gali būti ir tie asmenys, kurie veikia bendrai, bet tiesiogiai neatlieka nusikalstamos veikos sudėtyje aprašytų veiksmų, tačiau tuo pačiu metu būdami kartu su kitais vykdytojais nusikalstamos veikos darymo vietoje tiesiogiai jiems teikia būtina pagalbą. Pavyzdžiui, palaužia nukentėjusiojo pasipriešinimą ar neleidžia nukentėjusiajam pabėgti, šalina kliūtis tiems asmenims, kurie braunasi į patalpą pagrobtį turtą, sumuša turto savininką ir panašiai (Švedas *et al.*, 2019, p. 368). Teismų praktikoje taip pat pažymima, jog vykdytojui tenka ypatingas vaidmuo. Šis organizuotos grupės narys realizuoja nusikalstamus visų bendrininkų ketinimus. Be vykdytojo veiksmų būtų sunku įrodyti bendrininkavimą bei traukti atsakomybėn kitus kartu veikusius asmenis (Piesliakas, 2008, p. 95). Šis organizuotos grupės narys taip pat gali pasiekti norimą nusikalstamą rezultatą ir pats tiesiogiai neatlikdamas nusikalstamos veikos. Vykdytojas gali pasinaudoti kitu asmeniu, kuris nesuvokia savo veiksmų esmės ar negali jų valdyti arba nesulaukia amžiaus, nuo kurio yra galima baudžiamoji atsakomybė. Kasacinio teismo praktikoje ši situacija yra įvardinama, kaip nusikalstamos veikos padarymas per tarpininką. Minėta situacija negali būti vertinama kaip bendrininkavimas, kadangi su vykdytoju veikę asmenys neatitinka bendrųjų nusikalstamos veikos subjekto požymių arba jų nusikalstamoje veikoje trūksta subjektyviųjų bendrininkavimo požymių (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. gegužės 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje).

Vienoje byloje LAT aiškino kaip šio organizuotos grupės nario vaidmuo pasireiškia plėšimo byloje. Šioje byloje nuteistasis M.P.J. atliko tik dalį BK 180 straipsnio 1 dalyje numatytų veiksmų ir dėl to jis teigė, kad byloje turėjo būti konstatuotas vykdytojo ekscesas (bendrininkų ribų peržengimas). LAT nurodė, kad šis asmuo svetimu vardu įsigytu automobiliu atvežė kitus bendrininkus iki nusikalstamos veikos padarymo vietos. Tuomet paliko šį automobilį toliau nuo minėtos vietos ir kartu su kitais bendrininkais atėjo prie nukentėjusios namo. Priėję prie namo, bendrininkai pamatė, kad namuose yra savininkė ir kiti šio nusikaltimo bendrininkai užpuolė ją. Taigi M.P.J. matė, kaip nukentėjusią lauke užpuolė kiti nusikaltimo bendrininkai. Taip pat po užpuolimo jis kitus bendrininkus išvežė su nukentėjusios automobiliu. Dėl šios priežasties kasacinis teismas aiškino, kad M.P.J. suprato, kad vagystė peraugo į plėšimą ir taip realizuodamas dalį nusikalstamos veikos objektyviųjų požymių, jis taip pat suvokė, kad kartu su kitais bendrininkais dalyvauja plėšime. M.P.J. matė bendrininkų užsidėtas kaukes, žinojo bei vykdė atvykimo ir pasitraukimo iš nusikalstamos veikos vietos planą, ir matė, kad namo savininkė fiziškai buvo užpulta jau kieme. Taigi nors ir M.P.J. į namą nesibrovė, smurto prieš nukentėjusią nenaudojo, bet kitiems bendrininkų veiksams neprieštaravo ir šiems veiksams pritarė, jų nutraukti nesistengė, laukė kitų bendrininkų, stebėjo aplinką bei vykdė bendrininkų nurodymus pasitraukti iš nusikaltimo vietos vairuojant pagrobtą automobilį. LAT pažymėjo, kad plėšimo byloje nusikaltimo bendrininkas (vykdytojas) yra ir toks asmuo, kuris visiškai realizuoja plėšimo objektyviusius požymius – naudoja smurtą prieš nukentėjusią ir pasisavina turtą. Taip pat vykdytoju pripažįstamas ir toks asmuo, kuris bent iš dalies realizuoja kai kuriuos objektyviusius plėšimo požymius. Taigi kasacinis teismas pabrėžė, kad šiuo atveju kiti bendrininkų veiksmai, kaip įsibrovimas į namą ir fizinio smurto panaudojimas prieš nukentėjusią, negali būti pripažinti bendrininkų ribų peržengimu (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. birželio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje).

Kitoje kasacinio teismo byloje taip pat buvo aiškinama, kaip pasireiškia nusikaltimo vykdytojo veiksmai. Šioje baudžiamojoje byloje L.M. veiksmai pasireiškė, kaip nusikaltimo vykdytojo, kadangi jis paėmė iš nenustatyto asmens psichotropinių medžiagų paketą, sumokėjo ir perdavė pinigų. Šis asmuo žinojo, kad jam perduodame pakete yra psichotropinės medžiagos, kadangi dar pats iš to asmens įsigijo narkotinių medžiagų. Nors L.M. teigė, kad jis nežinojo apie psichotropinių medžiagų kiekį ir apie tai, kad minėtos medžiagos yra skirtos platinti, tačiau teismas paneigė šį vykdytojo teiginį. LAT išaiškino, kad pagal perduoto maišelio dydį, svorį, perduotą pinigų sumą, L.M. suprato, kad maišelyje

yra labai didelis kiekis psichotropinių medžiagų (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. spalio 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje).

Taip pat dar įdomu yra apžvelgti vykdytojo institutą kitų valstybių teisinėse sistemose. Latvijos baudžiamojo kodekso 17 straipsnis įtvirtina vykdytojo institutą – tai yra asmuo, kuris pats tiesiogiai padarė nusikalstamą veika arba pasitelkė jai daryti kitą asmenį, kuris pagal Latvijos baudžiamojo įstatymo nuostatas negali būti traukiamas baudžiamojon atsakomybėn. Taip pat Latvijos teismų praktikoje yra išaiškinta, kad nusikalstamos veikos vykdytoju yra pripažįstamas ir toks asmuo, kuris pats tiesiogiai neatlieka nusikalstamos veikos sudėties objektyviąją pusę sudarančių veiksmų bei nedalyvauja pačiame nusikalstamos veikos darymo procese, bet sąmoningai panaudoja kitą asmenį kaip įrankį nusikalstamam tikslui pasiekti, kuris atlieka nusikalstamos veikos sudėties objektyviuosius požymius¹⁹. Čekijos baudžiamojo kodekso 22 straipsnio 1 dalyje yra nurodyta, kad nusikalstamos veikos vykdytojas yra asmuo, kuris savo elgesiu įgyvendino, pasikėsino arba rengėsi padaryti nusikalstamos veikos požymius. Taip pat minėto straipsnio 2 dalyje nurodyta, kad nusikalstamos veikos vykdytojas yra ir toks asmuo, kuris nusikalstamai veikai įvykdyti pasitelkia kitą asmenį, kuris nėra traukiamas baudžiamojon atsakomybėn dėl nepilnametystės, nepakaltinamumo, suklydimo arba dėl to, kad veikė būtiniosios ginties, būtinąjo reikalingumo ar kitomis aplinkybėmis, šalinančiomis neteisėtumą. Nusikalstamos veikos vykdytoju taip pat laikomas ir toks asmuo, kuris nusikalstamai veikai padaryti pasitelkia kitą asmenį, kuris veikė neturėdamas įstatyme numatytos tyčios arba motyvo. Prancūzijos baudžiamojo kodekso 121- 4 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta, kad nusikaltimo vykdytojas yra toks asmuo, kuris padaro nusikalstamą veiką. Taip pat minėto straipsnio 2 dalyje nurodoma, kad vykdytoju yra pripažįstamas ir toks asmuo, kuris kėsinaisi padaryti nusikalstamą. Anglijos baudžiamojoje teisėje vykdytoju yra laikomas asmuo, kuris padaro nusikalstamą veiką pats arba per tarpininką. Taip pat Anglijos baudžiamojoje teisėje nėra išskiriamos bendrininkų rūšys, kaip, pavyzdžiui Lietuvos baudžiamojoje teisėje. Anglijoje kiti bendrininkai yra vadinami „antrinėmis šalimis“ (Loveless, 2012, p. 219).

Apibendrinant galima teigti, kad vykdytojas yra toks organizuotos grupės narys, kuris tiesiogiai ar ne tiesiogiai realizuoja nusikalstamos veikos sudėties objektyviuosius požymius. Šiam organizuotos grupės nariui ne tiesiogiai realizuojant nusikalstamos veikos sudėties požymius, jis tiesiogiai teikia būtiną pagalbą kitiems bendrai veikiantiems vykdytojams. Taip pat vykdytojas yra panašiai apibrėžiamas ir kitų valstybių teisinėse sistemose.

¹⁹ Latvijas Republikas Senāta 2022.gada 25.novembra Lieta Nr. 12812000520, SKK-308/2022.

3.2. Organizatorius

Organizatoriaus apibrėžimas yra pateiktas BK 24 straipsnio 4 dalyje, kurioje yra įtvirtinta, kad organizatorius yra asmuo, subūręs organizuotą grupę, teroristinę grupę ar nusikalstamą susivienijimą, jiems vadovavęs ar koordinavęs jų narių veiklą arba parengęs nusikalstamą veiką ar jai vadovavęs. Pagal dabartinę teisinę reguliavimą organizatorius yra laikomas ir vadovu (Švedas *et al.*, 2019, p. 369). Minėtą įstatymo apibrėžimą išplėtoja ir teismų praktika. Vienoje iš baudžiamųjų bylų buvo išaiškinta, jog organizatorius yra bendros nusikalstamos veikos vadovas, kuris pasižymi aktyvia organizacine veikla. Ši veikla pasižymi tuo, jog ji suvienija visų bendrininkų pastangas ir nukreipia reikiama linkme, bendrai nusikalstamai veikai reikalingos sistemos sukūrimui bei įgyvendinimui (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. balandžio 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Dar kitoje baudžiamojoje byloje teigiama, kad organizatoriaus veiką apibūdinantys požymiai, kurie yra įtvirtinti BK 24 straipsnio 4 dalyje, yra alternatyvūs ir dėl šios priežasties nusikalstamai veikai kvalifikuoti pakanka nustatyti bent vieną iš požymių. Be to, esminis organizatoriaus požymis yra tas, jog šis organizuotos grupės narys vadovauja nusikaltimo pasiruošimui, tai yra jis lenkia asmenis dalyvauti darant nusikalstamą veiką, suvienija juos, kuria nusikalstamos veikos planus bei numato jų padarymo būdus (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. birželio 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Svarbu pažymėti, kad organizatoriaus vaidmuo tuo gali ir neapsiriboti. Pavyzdžiui, sudėtingo bendrininkavimo atveju, vadovaudamas nusikaltimui bei kitiems organizuotos grupės nariams, jis gali ir pats atlikti vykdytojo veiksmus arba dalį tokių veiksmų (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. lapkričio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Organizatorius ne tik palenkia kitus asmenis daryti nusikalstamą veiką, surenka bei teikia nusikaltimo įrankius, priemones, bet numato ir nusikaltimo objektą, dalyką, parenka vykdytojus, padėjėjus, sukuria nusikalstamos veikos planą, vadovauja nusikaltimo darymui bei koordinuoja bendrininkų veiksmus (Lietuvos apeliacinio teismo 2008 m. lapkričio 13 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje). Pabrėžtina, kad teismų praktikoje bei baudžiamosios teisės doktrinoje šis organizuotos grupės narys lyginant su kitais minėtos grupės nariais ir jų veikla, paprastai yra pripažįstamas pavojingiausiu bendrininku. Šį teiginį patvirtina BK Specialiojoje dalyje įtvirtinti straipsniai, kurie nustato, jog vien pati organizacinė veikla jau yra baigtas nusikaltimas (Švedas *et al.*, 2019, p. 369). Pavyzdžiui, BK 121 straipsnyje yra nurodyta, kad tas, kas kūrė organizacijas ar ginkluotas grupes, turinčias tikslą neteisėtu būdu pakeisti Lietuvos valstybės konstitucinę santvarką, kėsintis į jos nepriklausomybę, pažeisti teritorijos vientisumą, arba dalyvavo tokių organizacijų ar grupių veikloje, baudžiamas

laisvės atėmimu nuo trejų iki dešimties metų. Taip pat baudžiamosios teisės literatūroje yra teigiama, kad yra tam tikrų nuomonių, kad organizatorius gali būti ne visais bendrininkavimo atvejais. Viena iš pozicijų yra ta, kad organizatoriaus vaidmuo pasireiškia tik veikiant organizuota grupe arba nusikalstamu susivienijimu. Tačiau ši nuomonė yra svarstyta, kadangi remiantis teismų praktika, organizatoriaus vaidmuo yra galimas ir nesant minėtų bendrininkavimo formų (Girdenis *et al.*, 2014, p. 33). Pavyzdžiui, LAT 2009 m. balandžio 16 d. nutartyje buvo išaiškinta, kad asmuo yra laikomas organizatoriumi ne tik tada, kai suburia organizuotą grupę ir nusikalstamą susivienijimą, ar vadovauja, koordinuoja jų narių veiklą, bet ir tuomet, kai parengia nusikalstamą veiklą ar jai vadovauja (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. balandžio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje).

Kaip pavyzdį galima pateikti LAT nutartį baudžiamojoje byloje, kurioje asmuo buvo pripažintas nusikalstamos veikos organizatoriumi. Šioje byloje buvo nustatyta, jog kasatorius su kitu asmeniu, turėdami tikslą užvaldyti svetimą turtą, iš anksto suplanavo apiplėšti konkrečias juvelyrines parduotuves bei lombardus ir surado asmenis galinčius padaryti šiuos nusikaltimus. Kasatorius paskirstė minėtiems asmenims užduotis, parūpino jiems nusikaltimo įrankius bei surado dar kitus asmenis, kurie galėjo pavežti nusikaltimo vykdytojus iki nusikaltimo vietos. Taip pat numatė pasitraukimą iš nusikalstamos veikos vietos, davė nurodymus po nusikalstamos veikos padarymo nuvykti į konkrečią vietą. Nuteistasis pagrobė juvelyrinius dirbinius paimdavo, po to juos realizuodavo ir nusikaltimo vykdytojus parveždavo namo. Prieš nusikaltimo darymą organizatorius duodavo nurodymus nusikaltimo vykdytojams, kurie turėjo susirasti aprangą, kurią jie po nusikalstamos veikos vykdymo turėdavo sunaikinti. Susitikimų metu buvo tariamasi dėl nusikaltimo padarymo aplinkybių, taip pat už atliktas užduotis buvo mokamas atlygis (dydis priklausė nuo pagrobto turto vertės). Mobiliaisiais telefonais nuolat buvo palaikomi ryšiai, kurie buvo intensyvesni tomis dienomis, kai buvo rengiamasi nusikaltimui bei po jo padarymo. Taigi kasacinis teismas, atsižvelgdamas į organizatoriui būdingus požymius šioje byloje, pripažino, jog nuteistasis veikė kaip nusikaltimo organizatorius (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. birželio 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje).

Antrojoje kasacinio teismo byloje taip pat buvo sprendžiamas klausimas dėl asmens, kaip organizatoriaus, veiksmų įvertinimo. Kasatorius (A.S.) teigė, kad jis yra nubaustas ir už vėlesnius nusikalstamus veiksmus, kurie buvo padaryti kitų asmenų ir jis apie tų veiksmų atlikimą nežinojo. Teismas nurodo, kad organizatoriumi yra pripažįstamas ne tik toks asmuo, kuris suburia organizuotą grupę, ar jai vadovauja, koordinuoja jos narių veiklą, bet ir tada, kai jis parengia nusikalstamą veiklą ir jai vadovauja. Šioje baudžiamojoje byloje nustatyta, kad A.S. veikė bendrai su ikiteisminio tyrimo metu nenustatytu asmeniu,

turėdami tikslą iš Baltarusijos į Lietuvą neteisėtai gabenti užsieniečius. Šie du asmenys surado asmenis, kurie sutiko užsieniečius iš Baltarusijos atgabenti į Lietuvą ir toliau juos gabenti, slėpti Lietuvos teritorijoje. Tuomet A.S. su minėtu asmeniu paskirstė kitiems bendrininkams užduotis, ir koordinavo jų veiksmus. Šioje byloje nustatyta, kad jie nurodė, kur ir kada nelegalius migrantus paimiti, kur juos nuvesti ar nuvežti, šalino nenumatytas kliūtis, nurodė slėpimo vietą, kurią pats A.S. ir surado. Taip pat A.S. su ikiteisminio tyrimo metu nenustatyto asmeniu mokėjo kitiems bendrininkams pinigus, kuriuos gavo už šį padarytą nusikaltimą. Taigi LAT nurodė, kad kasatoriaus teiginys yra nepagrįstas, nes jis aktyviais veiksmais prisidėjo prie ikiteisminio tyrimo metu nenustatyto asmens suorganizuoto nusikaltimo Baltarusijoje bei duodamas minėtus nurodymus kitiems bendrininkams, paskirstydamas jiems pinigus – tokiu būdu šiam nusikaltimui vadovavo Lietuvoje (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. balandžio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje).

Pastebėtina, kad organizatoriaus vaidmuo yra įtvirtintas ne visose užsienio valstybėse. Pavyzdžiui, Prancūzijos baudžiamojoje teisinėje sistemoje nėra įvardytas organizatorius kaip nusikalstamos veikos bendrininkas. Latvijos baudžiamasis įstatymas įtvirtina organizatoriaus institutą. Minėto įstatymo 20 straipsnio 2 dalyje nurodyta, kad organizatoriumi yra laikomas asmuo, kuris organizavo nusikalstamą veiką arba vadovavo jos padarymui. Latvijos teismų praktikoje yra išaiškinta, kad organizatoriaus vaidmuo gali pasireikšti ir kitų bendrininkų įtraukimu į nusikalstamos veikos padarymą ir bendrininkų veiksmų koordinavimu nusikalstamos veikos darymo metu. Taigi organizatorius įtraukia kitus asmenis į nusikaltimo darymą, suranda juos, paskirsto užduotis, suvienija, sudaro bendrą nusikaltimo padarymo planą bei vadovauja jo vykdymui²⁰. Čekijos baudžiamasis kodeksas taip pat įtvirtina organizatoriaus institutą. Pastarojo kodekso 24 straipsnio 1 dalies „a“ punkte yra nurodyta, kad organizatorius yra toks asmuo, kuris organizavo nusikalstamos veikos padarymą arba jai vadovavo.

Iš to kas išdėstyta, galima teigti, kad organizatorius yra bendros nusikalstamos veikos vadovas, kuris suvienija visų bendrininkų pastangas bei nukreipia reikiama linkme, kad būtų pasiekti nusikalstamos veikos rezultatai. Organizatoriaus, kaip vieno iš bendrininkų išskirtinumas yra tas, kad jis gali atlikti ir vykdytojo, kurstytojo veiksmus. Pabrėžiama, kad organizatorius yra laikomas pavojingiausiu organizuotos grupės nariu. Be to, organizatoriaus institutą įtvirtina Latvija bei Čekija, tuo tarpu Prancūzijos baudžiamojoje teisėje organizatoriaus institutas nėra įtvirtintas.

²⁰ Latvijas Republikas Senāta 2023. gada 6. Decembra Lieta Nr. 03870001003, SKK-10/2023.

3.3. Kurstytojas

BK 25 straipsnio 5 dalyje yra įtvirtinta, jog kurstytojas yra asmuo, palenkęs kitą asmenį daryti nusikalstamą veiką. Nusikalstamos veikos iniciatoriumi yra laikomas kurstytojas, nes jis sukelia kitiems asmenims pasiryžimą, norą padaryti tam tikrą nusikalstamą veiką (Lietuvos Aukščiausiojo teismo 2020 m. spalio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Tačiau, pabrėžiama, kad nusikalstamo sumanymo autoriumi nebūtinai turi būti pats kurstytojas. Šis organizuotos grupės narys paprastai bendrauja su vykdytoju bei padėjėju, sąmoningai veikdamas jų valią, sąmonę tam, kad sukeltų norą bei tikslą daryti nusikalstamą veiką (Švedas *et al.*, 2019, p. 370). Pabrėžiama, kad asmuo gali būti pripažįstamas veikęs kaip kurstytojas tik tokiu atveju, jeigu jis neatliko veiksmų, kurie yra numatyti atitinkamame BK Specialiosios dalies straipsnio dispozicijoje, kadangi kurstytojo veiksmai pasižymi kitų asmenų palenkimu bei noro sukėlimu padaryti tam tikrą nusikalstamą veiką (Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. gruodžio 4 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje). Svarbu pažymėti tai, jog „vien tai, kad vieno asmens atlikti veiksmai gali būti naudingi kitam asmeniui, dar nėra pakankamas pagrindas konstatuoti, jog asmuo, kurio naudai veiksmai buvo atlikti, veikė kaip kurstytojas“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. vasario 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Sprendžiant ar asmuo veikė kaip kurstytojas byloje turi būti neginčijamai nustatyta, jog asmuo iš tikrųjų skatino kitą asmenį padaryti nusikalstamą veiką. Tokią išvadą turi patvirtinti byloje nustatytos aplinkybės (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. spalio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Kurstymas gali būti padaromas tik tiesiogine tyčia, tai yra jis negali būti padarytas ne tiesiogine tyčia (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. gruodžio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Teismų praktikoje konstatuojama, kad kurstymu gali būti laikomi aktyvūs, konkretūs ir nusikalstamos veikos padarymą inicijuojantys veiksmai, kuriais yra lenkiama kitas asmenis padaryti nusikalstamą veiką (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. vasario 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Kurstymas gali pasireikšti įtikinėjimu, pažadu, prašymu, piktnaudžiavimu autoritetu (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. liepos 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Taip pat, tai gali pasireikšti ir papirkinėjimu, grasinimu, apgaule, neapykanta ar net pykčio numatytais aukai sukėlimu (Švedas *et al.*, 2019, p. 370). Be to, kurstytojas gali pasirinkti ir kitokį kurstymo būdą, kuris jam atrodo palankiausias ar tinkamiausias (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. kovo 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Šių kurstymo būdų pasirinkimą paprastai lemia kurstytojo ar kurstomo asmens savybės, situacijos aplinkybės ir kiti panašūs veiksniai (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. liepos 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Taip pat kurstymas visada turi būti

realus ir konkretus (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. spalio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Konkretumo reikalavimas reiškia, kad veiksmai yra pripažįstami kurstymu, jeigu kitas asmuo yra palenkiamas daryti tam tikrą nusikalstamą veiką arba vieną iš vienaarūšių nusikalstamų veikų bei kurstytojas suvokia, kokią nusikalstamą veiką ar vieną iš vienaarūšių nusikalstamų veikų padaryti skatina kitą asmenį. Taigi net kurstymas užmaskuota forma yra atliekamas tik aktyviais veiksmais. Pabrėžiama, kad šie kurstymo veiksmai neturi užgniaužti asmens, kurį yra kurstoma padaryti nusikalstamą veiką, valios. Kitaip tariant, kurstymo veiksmai turi tik sukelti atitinkamam asmeniui sąmoningą norą bendrai daryti nusikalstamą veiką (Švedas *et al.*, 2019, p. 370). Kurstytojui bei kurstomam asmeniui yra būdinga tyčia, bet motyvai ir tikslai gali būti ne vienodi (Abramavičius *et al.*, 2004, p. 162). Pabrėžtina, kad kai yra siekiama sukelti ydingas pažiūras, neteisingus vertinimus ar polinkius, pavyzdžiui, garbinant asmenis, kurie pažeidinėja įstatymus, tačiau nekurstant konkrečių asmenų bei nenurodant konkretaus objekto, tai nebus laikoma kurstymu bendrininkavimo prasme (Abramavičius *et al.*, 2003, p. 274). Taigi asmuo, kuris yra kurstomas, turi aiškiai suprasti, kokią nusikalstamą veiką jis yra lenkiamas padaryti (Švedas *et al.*, 2019, p. 370).

LAT 2020 m. liepos 9 d. nutartyje buvo sprendžiamas klausimas dėl kurstytojo vaidmens padarant BK 199 straipsnio 3 dalyje nurodytą nusikalstamą veiką. Šioje byloje nuteistojo I.V. gynėja ginčijo BK 24 straipsnio 5 dalies bei 199 straipsnio 3 dalies taikymą. Gynėja argumentavo, kad pavienis paprašymas ar pasakymas nėra pakankamas, kad tam tikras asmuo būtų pripažintas kaip kurstytojas padarant minėtą nusikaltimą. Kasacinis teismas su šiuo argumentu nesutiko bei nurodė, kad šioje situacijoje I.V. prašymas kito asmens atgabenti iš kitos šalies (Ispanijos) narkotinių medžiagų (kanapių antžeminių dalių) yra laikomas kurstymu. Šioje situacijoje kurstomas asmuo I.V. prašymu Ispanijoje įgijo bei kontrabandos būdu atvežė labai didelį kiekį narkotinės medžiagos. Vėliau Panevėžio mieste šias narkotines medžiagas perdavė I.V., kuris įgijo labai didelį kiekį narkotinių medžiagų bei jas gabeno savo automobiliu. Taigi teismas nurodė, kad iš šių aplinkybių matyti, kad šie du bendrininkai iš anksto žinojo savo vaidmenis darant nusikalstamas veikas. Taip pat I.V. suprato, kad narkotines medžiagas jo užsakymu kurstomas asmuo pargabens į Lietuvos Respubliką bei tokiu būdu šie du bendrininkai siekė bendro tikslo. Kasacinis teismas nurodo, kad šios išvados yra teisingos, kadangi nustatytos aplinkybės rodo, kad I.V. turėjo asmeninį motyvą įgyti iš užsienio valstybės pargabentą narkotinę medžiagą. Galiausiai LAT konstatavo, kad paprašydamas ir taip palenkdamas kitą asmenį atlikti nusikalstamą veiką, I. V. veikė kaip kurstytojas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. liepos 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje).

Panevėžio apygardos teismas 2016 m. gruodžio 9 d. nagrinėjo klausimą dėl bendrininkavimo rūšies atliekant BK 129 straipsnyje įtvirtintą nusikaltimą. Šioje baudžiamojoje byloje nustatyta, kad 2004 m. lapkričio pradžioje, garaže buvo nužudytas J.B. Šio asmens kūnas iš kart po atlikto nusikaltimo buvo nuvežtas į regioninį parką ir ten užkastas. Šio nusikaltimo bendrininkai buvo - J. Š., S. C. bei A. B. Šie organizuotos grupės nariai pateikė nevienodas nusikaltimo padarymo versijas. J.Š. nurodė, kad jis buvo kurstytojas, o ne nusikaltimo organizatorius, kuris vykdė kito asmens nurodymą. Tuo tarpu S.C. nurodė, kad bendrininkai išanksto nesitarė nužudyti bei, kad jis pats asmeniškai nežudė to asmens. Taip pat šis bendrininkas nurodė, kad tai buvo A.B., kuris sudavė smūgius J.B. į galvą. Galiausiai A.B. nurodė, kad jis tik atsitiktinai tapo nusikaltimo, kurio metu S.C. sudavė smūgius į galvą J. B., liudytoju. Vėliau apie nusikaltimą nepranešė policijai, kadangi bijojo, kad jis gali nukentėti. Kasacinis teismas įvertinęs šiuos bendrininkų paaiškinimus bei bylos nustatytas faktines aplinkybes atmetė J. Š. pateiktą nusikaltimo padarymo versiją. Teismas konstatavo, kad kertinis skirtumas tarp kurstytojo ir vykdytojo arba kurstytojo arba organizatoriaus yra tas, kad kurstytojas, kaip, pavyzdžiui, vykdytojas tiesiogiai nedalyvauja nusikaltimo padaryme. Kurstytojas tik sukelia kitiems bendrininkams pasiryžimą ir norą atlikti tam tikrą nusikalstamą veiką. Toliau teismas nurodė, kad J.Š. siekė sukelti kitiems dviems bendrininkams pyktį bei įtarumą dėl J.B. veikos tam, kad šie du bendrininkai susipyktų ir patys sugalvotų nužudyti J.B. Taip pat J.Š. nurodė, kad jis ne tik kurstė nužudyti asmenį, bet ir pats dalyvavo gabenant bei paslepiant nužudyto asmens kūną ir dar pats iškasė duobę. Vėliau visi bendrininkai susitarė nurodyti, kad nužudytas asmuo dėl didelių skolų išvyko į kitą valstybę bei tam, kad ši versija atrodytų tinkama, papildomai dar apvogė J.B. butą. Atsižvelgiant į tai, teismas išaiškino, kad J.Š. veiksmai negalėtų būti vertinami, kaip kurstytojo (Panevėžio apygardos teismo 2016 m. gruodžio 9 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje).

Kitų valstybių teisinėse sistemose kurstytojo vaidmuo taip pat yra žinomas. Pavyzdžiui, Latvijos baudžiamojo kodekso 20 straipsnio 3 dalyje yra įtvirtinta, kad kurstytoju yra laikomas asmuo, palenkęs kitą asmenį padaryti nusikalstamą veiką. Latvijos teismų praktikoje yra išaiškinta, kad kurstymas gali pasireikšti bet kokia valios paveikimo forma. Pavyzdžiui, kurstytojas gali kurstyti kalbomis, gestais, tam tikru elgesiu ir panašiai. Taip pat kurstymui naudojamos priemonės gali būti įvairios – pasiūlymas, prašymas, įtikinėjimas, grąšinimas, fizinė prievarta, atlygio pažadėjimas, papirkimas ir panašiai. Teigiama, kad kurstymo priemonių ir būdų sąrašas nėra ir negali būti baigtinis, nes kurstymo priemonės ir būdai priklauso nuo nusikaltimo pobūdžio, tikslo, jo pavojingumo, padarymo aplinkybių, kurstytojo ir kurstomo asmens asmeninių savybių ir panašiai.

Pabrėžiama, kad kurstymas ypatingai pasireiškia tokiais atvejais, kai tarp kurstytojo ir kurstomo asmens yra draugiški, glaudūs santykiai. Kadangi tokiais atvejais kurstytojui nereikia įveikti tam tikro pasipriešinimo ar naudoti stipresnių skatinimo būdų, kad paskatintų kitą asmenį padaryti nusikalstamą veiką. Be to, svarbu pažymėti, kad ir Latvijos teismų praktikoje išaiškinta, kad kurstytojas sukelia kitiems asmenims norą realizuoti nusikalstamą sumanymą. Ypatingai pabrėžiama tai, kad kurstytojas neturi slopinti kito asmens valios padaryti nusikalstamą veiką, bet kurstomas asmuo pats turi galimybę sąmoningai nuspręsti padaryti nusikalstamą veiką²¹. Čekijos baudžiamojo kodekso 24 straipsnio 1 dalies “b” punkte nurodyta, kad kurstytojas yra toks asmuo, kuris skatina kitą asmenį priimti sprendimą padaryti nusikalstamą veiką. Prancūzijos baudžiamojo kodekso 121-7 straipsnyje įtvirtinta, kad šis bendrininkas yra toks asmuo, kuris pažadais, grasinimais, įsakymais arba piktnaudžiavimu valdžia ar įgaliojimais išprovokuoja, kad asmuo padarytų nusikalstamą veiką arba duoda nurodymus ją padaryti.

Apibendrintai galima teigti, kad kurstytojas palenkia kitų asmenų valią ir sąmonę tam, kad sukeltų norą, tikslą daryti nusikalstamą veiką. Taip pat kurstytojas neatlieka BK Specialiosios dalies atitinkamame straipsnyje nurodytų veiksmų. Kurstymas pasireiškia aktyviais ir konkrečiais veiksmais. Be to, kurstymas visada turi būti konkretus bei realus. Užsienio valstybių įstatymuose kurstytojo veiksmai pasireiškia taip pat kaip ir Lietuvos baudžiamojoje teisėje.

²¹ Latvijas Republikas Senāta 2022.gada 7.aprīļa Lieta Nr. 16870001820, SKK-124/2022.

3.4. Padėjėjas

BK 24 straipsnio 6 dalyje yra įtvirtinta, kad padėjėjas yra asmuo, padėjęs daryti nusikalstamą veiką duodamas patarimus, nurodymus, teikdamas priemones arba šalindamas kliūtis, saugodamas ar pridengdamas kitus bendrininkus, iš anksto pažadėjęs paslėpti nusikaltėlį, nusikalstamos veikos darymo įrankius ar priemones, šios veikos pėdsakus ar nusikalstamu būdu įgytus daiktus, taip pat asmuo iš anksto pažadėjęs realizuoti iš nusikalstamos veikos įgytus ar pagamintus daiktus. Teismų praktikoje yra pabrėžiama, kad padėjėjo ypatumas yra tas, kad šis organizuotos grupės narys neatlieka veiksmų, kurie yra numatyti nusikalstamos veikos dispozicijoje. Padėjėjas tiesiogiai nerealizuoja nusikalstamos veikos sudėties, tačiau jis atlieka aukščiau išvardytus veiksmus, kurie palengvina kitam organizuotos grupės nariui – vykdytojui įvykdyti nusikalstamos veikos sudėtį (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. kovo 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Taigi padėjėjas prie kitų organizuotos grupės narių prisideda tuomet, kai jie jau rengiasi padaryti atitinkamą nusikalstamą veiką. Šis organizuotos grupės narys savo pagalba bei veiksmais sustiprina kitų bendrininkų pasiryžimą padaryti nusikalstamą veiką ir taip palengvina atitinkamos nusikalstamos veikos padarymą. Baudžiamosios teisės teorijoje yra išskiriami BK 24 straipsnio 6 dalyje įtvirtinti padėjimo būdai į dvi rūšis – intelektinį ir fizinį padėjimą. Intelektinis padėjimo būdas pasireiškia padėjėjo duodamais patarimais, nurodymais. Pavyzdžiui, informacija apie tai kur galima įsigyti labiausiai tinkančius nusikaltimo įrankius, gauti tikslius duomenis apie apsaugą bei banko sąskaitas. Intelektinis padėjimo būdas taip pat pasireiškia ir padėjėjo iš ankstiniu pažadėjimu slėpti nusikaltimą, ar net realizuoti daiktus, kurie buvo įgyti ar pagaminti nusikalstamos veikos metu (Švedas *et al.*, 2019, p. 371). Tuo tarpu fizinis padėjimas pasireiškia kitais BK 24 straipsnio 6 dalyje numatytais atvejais (Abramavičius *et al.*, 2004, p. 163). Pabrėžiama, kad padėjėjo pagalbiniai veiksmai visada yra nukreipti į tam tikros nusikalstamos veikos padarymą ir tai sudaro realias galimybes veikti kitiems organizuotos grupės nariams. Taigi padėjėjo priešastinis ryšys su nusikalstamais padariniais pasireiškia jo padėjimu įvykdyti tam tikrą nusikalstamą sumanymą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. lapkričio 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Svarbu pažymėti ir tai, kad padėjimas gali pasireikšti ir neveikimu. Tai yra tokie atvejai, kai padėjėjas turi specialią teisinę pareigą trukdyti ar neleisti kitiems bendrininkams atlikti nusikalstamą veiką, bet jis sąmoningai tos teisinės pareigos neįvykdo. Pavyzdžiui, padėjėjas iš anksto duoda pažadą netrukdyti kitiems bendrininkams atlikti jų sumanytus veiksmus arba nepranešti apie jų planuojamus veiksmus valstybės institucijoms. Tai stiprina bendrininkų pasiryžimą padaryti atitinkamą nusikalstamą veiką ir įsitikinimą,

kad jų numatytas nusikalstamos veikos rezultatas bus pasiektas. Padėjėjo speciali teisinė pareiga gali būti nustatyta įstatymo, kitų teisės aktų ar profesijos, tarnybos reikalavimų (Švedas *et al.*, 2019, p. 371).

Lietuvos apeliacinis teismas vienoje baudžiamojoje byloje sprendė klausimą dėl organizuotos grupės nario vaidmens. Pirmos instancijos teismas pripažino, kad P. J. veikė kaip nusikalstamų veikų organizatorius. Vis dėl to, šio organizuotos grupės nario gynėjas nesutiko su šiuo pirmos instancijos teismo išaiškinimu. Atsižvelgiant į tai, Lietuvos apeliacinis teismas nurodė, kad iš telefoninių pokalbių suvestiniu matyti, kad asmuo, kurio atžvilgiu ikiteisminis tyrimas buvo atskirtas, parengė ir vadovavo visai nusikalstamai veikai. Tai yra, pastarasis asmuo duodavo nurodymus P. J. bei V. F., ir koordinavo jų veiksmus. Asmuo, kurio atžvilgiu ikiteisminis tyrimas buvo atskirtas, nurodė P. J. surasti transporto priemonę, kurioje per tam tikrą laiką jis turėjo įrengti slėptuvę. Taip pat asmuo, kurio atžvilgiu ikiteisminis tyrimas buvo atskirtas rūpinosi siuntos gabenimu, kelionės organizavimu, atlyginimo derinimo klausimais, nuolat palaikė ryšį su vairuotoju - V.F. Toliau teismas nurodo, kad asmuo, kurio atžvilgiu ikiteisminis tyrimas buvo nutrauktas, rūpinosi kroviniu, transporto priemonės buvimo vieta bei pats skrisdavo į kitą valstybę susitikti su V. F. bei sutvarkyti ten visus reikiamus reikalus. Taigi teismas nurodo, kad šis asmuo veikė kaip organizatorius. Tuo tarpu, P. J. išnuomojo transporto priemonę, surado meistrą, kuris įrengė puspriekabėje slėptuvę ir vairuotoją. Taigi P. J. suteikė nusikalstamos veikos darymo priemonę bei palengvino nusikalstamos veikos padarymą, tai yra atliko padėjėjo vaidmenį (Lietuvos apeliacinio teismo 2017 m. balandžio 20 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje).

LAT baudžiamojoje byloje buvo sprendžiamas klausimas dėl muitinės pareigūnų veiksmų kvalifikavimo, kurie padėjo įvykdyti kontrabandos nusikaltimus. Penki nuteistieji kasaciniuose skunduose nurodė, kad byloje nebuvo nustatyta jų, kaip muitinės pareigūnų, tyčia darant kontrabandos nusikaltimus. Šie asmenys argumentavo tuo, kad jie nežinojo ir negalėjo žinoti, koks buvo neteisėtai per valstybės sieną vežamo krovinio turinys (cigaretės), kad nepažeidė formalių krovinių tikrinimo procedūrų bei neturėjo galimybių surasti paslėptas cigaretes. Kasacinis teismas šiuos argumentus atmetė bei nurodė, kaip šių asmenų veiksmai pasireiškė vykdant kontrabandos nusikaltimus. Šių penkių nuteistųjų veiksmai pasireiškė kyšių priėmimu už tai, kad cigarečių krovinius vežantys vilkikai su puspriekabėmis per Vilniaus teritorinės muitinės kelio postą iš Baltarusijos į Lietuvą galėtų pravažiuoti be detalaus muto tikrinimo. Atsižvelgiant į tai, LAT konstatavo, kad nėra abejonių, kad kyšių priėmęs muitinės pareigūnas, kuris įsipareigojo kontrabandą organizuojantiems bei tarpininkaujantiems asmenims neatlikti detalaus krovinio

tikrinimo ar kitaip veikti, ar neveikti šių asmenų interesais, tokiais savo atliktais veiksmais šalino kliūtį vykdyti minėtą nusikaltimą. Kitaip tariant, tokie penkių nuteistųjų asmenų veiksmai mažino neteisėtai gabenamo krovinio suradimo riziką bei taip palengvino kontrabandos nusikaltimo padarymą. Taip pat teismas pažymėjo ir tai, kad šių muitinės pareigūnų papirkimui buvo skiriamos pakankamai didelės pinigų sumos (nuo 2025 eurų iki 15 000 eurų) tikintis iš jų atitinkamos pagalbos darant nusikalstamą veiką. Taigi visi šie veiksmai buvo padaryti pagal išankstinį susitarimą su nusikalstamą organizavusiais bendrininkais, suvokiant, kad tokio dydžio pinigų kyšiai yra duodami tik vykdant stambaus masto kontrabandą. LAT taip pat pabrėžė, kad net jei ir šie muitinės pareigūnai tiksliai nežinojo neteisėtai gabenamo krovinio turinio bei vertės, tai nesumažina jų indelio į bendrą nusikalstamą veiką bei neprieštaruoja išvadai, kad šie asmenys veikdami tyčia padėjo bendrininkams įvykdyti kontrabandos nusikaltimą. Galiausiai kasacinis teismas konstatavo, kad šių penkių nuteistųjų nusikalstamos veikos buvo tinkamai kvalifikuotos - padėjimas vykdyti kontrabandos nusikaltimus veikiant organizuota grupe (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. vasario 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje).

Be to, padėjėjo institutas yra numatytas ir užsienio valstybių teisėje. Latvijos baudžiamojo kodekso 20 straipsnio 4 nurodyta, kad padėjėju yra laikomas asmuo, kuris sąmoningai padėjo padaryti nusikalstamą veiką duodamas patarimus, nurodymus, priemones ar šalindamas kliūtis. Taip pat padėjėjas yra ir toks asmuo, kuris iš anksto pažadėjo paslėpti nusikalstamos veikos vykdytoją ar kitą bendrininką, nusikalstamos veikos įrankius ir priemones, nusikalstamos veikos pėdsakus ar nusikalstamu būdu įgytus daiktus arba iš anksto pažadėjęs tokius daiktus įsigyti ar realizuoti. Latvijos teismų praktikoje nurodoma, kad padėjėjas nebūtinai turi padėti tik tiesioginiam nusikalstamos veikos vykdytojui, bet pagalba gali būti suteikta ir kitiems organizuotos grupės nariams²². Čekijos baudžiamojo kodekso 24 straipsnio 1 dalies „c“ punkte yra nurodyta, kad padėjėju yra laikomas toks asmuo, kuris sudarė sąlygas ar palengvino kitam asmeniui padaryti nusikalstamą veiką. Padėjėjo veiksmai pasireiškia priemonių suteikimu, kliūčių pašalinimu, nukentėjusiojo įviliojimu į nusikalstamos veikos vietą, budėjimu nusikalstamos veikos metu, patarimų davimu, nukentėjusiojo įtikinėjimu padaryti nusikalstamą veiką arba žadėjimu prisidėti po to kai nusikalstama veika bus baigta. Prancūzijos baudžiamojo kodekso 121-7 straipsnyje įtvirtinta, kad nusikalstamos veikos bendrininkas yra toks asmuo, kuris sąmoningai teikdamas pagalbą padėjo padaryti nusikalstamą veiką.

²² Latvijas Republikas Senāta 2023. gada 6. Decembra Lieta Nr. 03870001003, SKK-10/2023.

Iš to, kas išdėstyta, galima teigti, padėjėjas taip pat neatlieka veiksmų numatytų BK Specialiosios dalies atitinkamo straipsnio dispozicijoje. Padėjėjo veiksmai palengvina nusikalstamos veikos padarymą. Šio organizuotos grupės nario padėjimo būdai yra išskiriami į dvi rūšis – intelektinį bei fizinį padėjimą. Be to, padėjimas gali pasireikšti ir neveikimu. Užsienio valstybėse padėjėjo veiksmai pasireiškia tokiais pačiais požymiais kaip ir Lietuvos teisinėje sistemoje.

4. ORGANIZUOTOS GRUPĖS ATRIBOJIMAS NUO KITŲ BENDRININKAVIMO FORMŲ

Šiuo metu galiojantis baudžiamasis įstatymas įtvirtina keturias bendrininkavimo formas – bendrininkų grupė, teroristinė grupė, organizuota grupė bei nusikalstamas susivienijimas (BK 25 straipsnio 1 dalis).

Prieš 2023 m. kovo 16 d. BK pakeitimą, 2024 m. kovo 14 d. įstatymu Nr. XIV-2488, teismų praktikoje buvo nurodoma, kad trys bendrininkavimo formos yra išskiriamos atsižvelgiant į bendrininkų tarpusavio susitarimo pobūdį, ryšius, suderinamumo lygį, veiksmų bendrumą ir organizuotumo laipsnį (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. gegužės 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Mažiausiai organizuoti bei pavojingi yra bendrininkų grupės nusikaltimai, tuo tarpu kiekvienos kitos bendrininkavimo formos daromi nusikaltimai yra daugiau pavojingesni bei organizuoti. Teigiama, kad organizuotos grupės nariai veikia pasiskirstę užduotimis bei vaidmenimis, o tai padeda efektyviau bei lengviau pasiekti nusikalstamus tikslus. Vis dėl to, pastarosios bendrininkavimo formos veikla nėra tokia pavojinga ir organizuota kaip nusikalstamo susivienijimo narių veikla. Nusikalstamas susivienijimas yra visuomenei labiausiai pavojinga ir labiausiai organizuota bendrininkavimo forma, kurios vien egzistavimas kelia pavojų visuomenei (Lietuvos apeliacinio teismo 2022 m. vasario 24 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje). Taigi baudžiamosios teisės literatūroje teigiama, kad organizuota grupė yra tarpinė grandis tarp bendrininkų grupės ir nusikalstamo susivienijimo, kuri kelia nemažai atribojimo nuo kitų bendrininkavimo formų problemų (Girdenis *et al.*, 2014, p. 37).

Be to, kaip minėta pakeitus BK 2024 m. kovo 14 d. įstatymu Nr. XIV-2488, baudžiamajame įstatyme atsirado dar viena bendrininkavimo forma – teroristinės grupė. Įdomu yra tai, kad ši nauja bendrininkavimo forma šiuo metu yra diferencijuojama į dvi skirtingo organizuotumo formas. Pirma žemesnio lygio organizuotumo forma yra teroristinė grupė. Tuo tarpu antros formos – organizuotos teroristinės grupės organizuotumo lygis yra aukščiausias (prilyginamas nusikalstamui susivienijimui) (Aiškinamasis raštas dėl Lietuvos Respublikos..., 2023). Atsižvelgiant į tai, šiame rašto darbo skyriuje bus palyginama organizuota grupė ne tik su bendrininkų grupe bei nusikalstamu susivienijimu, bet ir su naujai įtvirtinta teroristine grupe.

4.1. Organizuotos grupės atribojimas nuo bendrininkų grupės

BK 25 straipsnio 2 dalis numato, kad bendrininkų grupė yra tada, kai bet kurioje nusikalstamos veikos stadijoje du ar daugiau asmenų susitaria nusikalstamą veiką daryti, tęsti ar užbaigti, jei bent du iš jų yra vykdytojai. Taigi šios bendrininkavimo formos būtinasis požymis yra tas, kad šioje grupėje turi būti bent du vykdytojai. Atitinkamai mažiausiai du bendrininkai turi atlikti visus objektyviuosius nusikalstamos veikos sudėties požymius (ar dalį jų) (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. gruodžio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Atsižvelgiant į tai, teismų praktikoje pažymima, kad situacijose, kai tik vienas iš bendrininkų atliko vykdytojo vaidmenį, o kiti bendrininkai atliko organizatoriaus, kurstytojo arba padėjėjo vaidmenis, bendrininkų grupė nėra inkriminuojama (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. lapkričio 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Tuo tarpu organizuotos grupės atžvilgiu nėra keliamas reikalavimas, kad joje būtų keli vykdytojai bei nėra būtina, kad kiekvienas šios grupės narys tiesiogiai atliktu BK Specialiosios dalies straipsnyje įtvirtintus objektyviuosius nusikalstamos veikos sudėties požymius (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. lapkričio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje).

Viena vertus, pažymėtina, kad tokie požymiai kaip iš anksto numatytas, detalus atitinkamos nusikalstamos veikos įvykdymo planas bei vaidmenų pasiskirstymas, glaudžių ryšių tarp bendrininkų nustatymas nėra priskiriami bendrininkų grupei, kadangi jie yra būdingi pavojingesnei bendrininkavimo formai – organizuotai grupei (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. kovo 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Kita vertus, teismų praktikoje taip pat yra išaiškinta, jog bendrininkų grupėje dalyvaujantys nariai tarpusavyje taip pat gali susitarti dėl numatytos bendros nusikalstamos veikos padarymo. Šiuo atveju šie bendrininkai gali susitarti dėl nusikalstamos veikos padarymo būdų, įrankių, priemonių, pasinaudojimo nusikalstamais padariniais bei jų slėpimo, ir panašiai (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. birželio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje).

Panevėžio apygardos teismas vienoje iš baudžiamųjų bylų pažymėjo, kad organizuota grupė, kaip bendrininkavimo forma yra pavojingesnė nei bendrininkų grupė. Be to, palyginus šių dviejų bendrininkavimo formų sampratą, pastebėtina, kad skirtumas tarp šių grupių yra organizuotumo lygis (Panevėžio apygardos teismo 2023 m. spalio 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Šį teiginį patvirtina ir LAT, kuris yra išaiškinęs, kad pagrindinis požymis padedantis atskirti organizuotą grupę nuo bendrininkų grupės yra organizuotumo laipsnis. Taip pat yra minima ir tai, kad šiuo atveju nėra svarbu, ar organizuota grupė yra suburta vienam nusikaltimui daryti, kuris gali būti apysunkis, sunkus

ar labai sunkus, ar pastovesnė grupė keliems nusikaltimams daryti (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. gruodžio 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Organizuotai grupei yra būdingas apgalvotas pasiruošimas padaryti nusikalstamą veiką. Pavyzdžiui, bendrininkų veiksmų koordinavimas, nes kitu atveju sumanymas daryti nusikalstamą veiką būtų sunkiai įvykdomas arba net neįmanomas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. sausio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Atribojant šias dvi bendrininkavimo formas LAT taip pat yra pažymėjęs, kad sprendžiant kiekvienu atveju dėl organizuotos grupės buvimo, reikšminga yra ne tiek šios grupės narių skaičius, pasiskirstymas vaidmenimis bei lyderio nustatymas (atitinkamai minėtus požymius nustatyti irgi yra svarbu), bet nustatyti, kokie asmenys susibūrė į šią grupę bei koku tikslu. Grupės organizuotumą apibūdina tikslas, kuris pasireiškia didesnio pelno siekimu susitelkimu į grupę įvertinant objektyvias jos galimybes – kriminaliniai ryšiai, įgūdžiai, specializacija bei bendrininkų profesionalumas. Šis tikslas sudaro sąlygas grupės ilgalaikiai nusikalstamai veikai – grupės pastovumui (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. lapkričio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje).

Vienoje iš LAT nutarčių buvo sprendžiamas klausimas dėl bendrininkavimo formos. Šioje baudžiamojoje byloje kasatorius E.V. nesutiko su apeliacinės instancijos teismo išvadomis, kad jis nusikaltimus padarė veikiant organizuota grupe. Atsižvelgiant į tai, kasatorius prašė jo veikas kvalifikuoti kaip padarytas bendrininkų grupe. Visų pirma byloje buvo nustatyta, kad nusikaltimai, už kurių padarymą šalia kitų asmenų nusiteistas E.V., yra priskiriami prie sunkių nusikaltimų. Taip pat yra padaryti ir keli sunkūs nusikaltimai – K.K. automobilio vagystė, J. M. priklausančios automobilio priekabos vagystė, pasikėsinimas pagrobti AB „SEB bankas“ bankomatą, pasikėsinimas apvogti V.J. parduotuvę „Du broliai“ ir N.H. turto sunaikinimas. LAT nurodo, kad šie nusikaltimai buvo gerai organizuoti, aptarti iš anksto. Šiuose nusikaltimuose dalyvavo grupė asmenų, kurie buvo pasiskirstę vaidmenimis bei kiekvienas iš bendrininkų turėjo savo užduotį. Kalbant apie bankomato pagrobimą, kasacinio teismo kolegija nurodo, kad šiam nusikaltimui buvo kruopščiai ruošiamasi. Šiam nusikaltimui įvykdyti bendrininkai užklajavo parduotuvės signalizacijos daviklius, pasiskolino keturračius, pagrobė automobilį. Šie veiksmai buvo atlikti tam, kad būtų palengvintas šis nusikaltimo padarymas. Kaip minėta, grupės nariai buvo pasiskirstę vaidmenimis – vieni panaudodami kirvius iškirto sieną, kiti trosu apjuosė bankomatą bei trosą pririšo prie pagrobto automobilio, kurį vairavo kasatorius. Taip pat bendrininkai buvo pasiruošę nusikaltimo įrankius. Jie prikėlė į lentas vinių, kad jas išmėtę ant kelio sukliudytų pareigūnams juos sulaikyti. Be to, siekiant nukreipti apsaugos tarnybos dėmesį, bendrininkai suplanavo išdaužti kitų minėtos tarnybos saugomų objektų langus kitose vietovėse. Galiausiai LAT nurodė, kad atsižvelgiant į šias aplinkybes pirmos ir

apeliacinės instancijos teismai padarė pagrįstą išvadą, kad nusikaltimai, kuriuos padarė bendrininkai (įskaitant ir E.V.) buvo padaryti organizuota grupe, o ne bendrininkų grupe (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. rugsėjo 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje).

Kitoje baudžiamojoje byloje Lietuvos apeliacinis teismas taip pat sprendė klausimą dėl bendrininkavimo formos. Šioje byloje prokuroras prašė pakeisti pirmos instancijos nuosprendį. Prokuroras nurodė, kad pirmos instancijos teismas nepagrįstai eliminavo organizuotos grupės požymį. Taip pat prokuroras nurodė, kad bendrininkai atliko jiems paskirtas užduotis bei funkcijas, todėl pirmos instancijos teismo teiginys, kad nusikalstama veika, numatyta BK 265 straipsnio 1 dalyje, padaryta bendrininkų grupe prieštarauja surinktų bei ištirtų įrodymų visumai. Atsižvelgiant į tai, teismas nurodė, kad pagrįstai skunde yra nurodoma, kad bylos duomenimis yra neginčytinai nustatyta, kad nuteistieji veikė pasidalindami užduotimis. V.O. sumanė ir suplanavo nusikalstamą veiką, ją finansavo, paskirstė užduotis kitiems bendrininkams, koordinavo bei kontroliavo jų darbų eigą, davė nurodymus dėl konspiracijos priemonių. Kitas bendrininkas – G.B. tėvų sodyboje suteikė patalpas, kartu su V. N. ir V. O. rūpinosi jų įrengimu, organizavo lempų ir sėklų pirkimą. Taip pat G. B. rūpinosi ką parūpino L.D., kuris padėjo G.B. persodinti dalį daigų bei konsultavo bendrininkus kanapių auginimo klausimais. Taip pat teismas konstatavo, kad pirmos instancijos teismas teisingai nurodė, kad vien užduočių pasidalijimas nėra pakankamas požymis organizuotai grupei nustatyti, nes jis yra būdingas ir bendrininkų grupei ar net atskiros įstatymo formos neturinčiam bendrininkavimui, jeigu jame veikia tik vienas vykdytojas. Teigiama, kad organizuotai grupei nustatyti, ji turi būti pasiekusi tam tikrą sudėtingumo lygį. Taip pat organizuotos grupės atribojimui nuo bendrininkų grupės yra svarbus ir ryšių pastovumo požymis. Taip pat Lietuvos apeliacinis teismas pastebėjo, kad BK 265 straipsnio 1 dalies veiksmai gali būti atliekami bendrininkaujant ne organizuota grupe. Taigi vien tai, kad keli bendrininkai įneša tam tikrą indelį, tai dar nereiškia, kad minėto straipsnio 1 dalyje įtvirtintus veiksmus atlieka organizuotoje grupėje veikiantys bendrininkai. Be to, prokuroras skunde akcentavo, kad nusikaltimas buvo atliekamas ilgesnį laiko tarpą (keli mėnesiai), tačiau teismas nurodė, kad šis laiko tarpas jau savaime yra reikalingas kanapių auginimui. Taip pat byloje nebuvo jokių duomenų, kad bendrininkų veiksmai turėjo sudėtingesnę mechanizmą ar tyčia veikti ilgalaikėje perspektyvoje. Taigi Lietuvos apeliacinis teismas konstatavo, kad bendrininkai veikė bendrininkų grupe, o ne organizuota grupe (Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. gruodžio 10 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje).

Iš to, kas išdėstyta, galima teigti, kad organizuotos grupės nuo bendrininkų grupės pagrindinis atribojimo kriterijus yra organizuotumo laipsnis – organizuota grupė yra laikoma pavojingesne bendrininkavimo forma, nei bendrininkų grupė. Taip pat bendrininkų grupei yra keliamas reikalavimas, kad šioje grupėje dalyvautų bent du vykdytojai, tuo tarpu organizuotai grupei nėra keliamas toks reikalavimas.

4.2. Organizuotos grupės atribojimas nuo teroristinės grupės

2023 m. balandžio 19 d. Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija gavo Europos Komisijos nuomonę dėl netinkamų 2017 m. kovo 15 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos (ES) 2017/541 dėl kovos su terorizmu, pakeičiančios tarybos pamatinį sprendimą 2002/475/TVR ir iš dalies keičiančios Tarybos sprendimą 2005/671/TVR, nuostatų perkėlimo į Lietuvos nacionalinę teisę pagal Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 258 straipsnį. Atsižvelgiant į tai, 2023 m. spalio 31 d. buvo pateiktas BK 24, 25, 32, 39(1), 249(1), 250(2), 250(4), 250(6) ir 252(1) straipsnių pakeitimo įstatymo projektas (toliau – Įstatymo projektas) (Aiškinamasis raštas dėl Lietuvos Respublikos..., 2023).

2017 m. kovo 15 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl kovos su terorizmu (toliau – Direktyva) 2 straipsnio 3 punkte yra įtvirtinta teroristinės grupės samprata. Minėto straipsnio 3 punkte nurodoma, kad teroristinė grupė – organizuota daugiau kaip dviejų asmenų grupė, sukurta tam tikram laikotarpiui ir darniai veikianti turinti tikslą vykdyti teroristinius nusikaltimus; organizuota grupė – grupė, kuri nėra atsitiktinai sudaryta nedelsiant vykdyti kokią nors nusikalstamą veiką ir kurioje nebūtinai turi būti formaliai nustatyti jos narių vaidmenys, užtikrintas narystės tęstinumas ar išplėtotą struktūrą (Europos Parlamento ir Tarybos direktyva..., 2017). Įstatymo projekto aiškinamajame rašte nurodoma, kad pagal aukščiau nurodytą apibrėžimą teroristinė grupė yra organizuota daugiau kaip dviejų asmenų grupė. Atsižvelgiant į tai, Europos Komisijos nuomone, Lietuvos nacionalinėje teisėje nepakankamai aiškiai yra apibrėžiama teroristinės grupės sąvoka ir todėl nesilaikoma Direktyvos nuostatų. Visų pirma, Europos Komisija nurodė, kad yra neišsprendžiamas prieštaravimas, kuris kyla aiškinant pažodžiui 25 straipsnyje įtvirtintą nusikalstamo susivienijimo apibrėžimą. Nusikalstamo susivienijimo apibrėžime buvo nurodyta, kad teroristinė grupė yra prilyginama nusikalstamam susivienijimui. Tuo tarpu BK 25 straipsnyje įtvirtintame organizuotos grupės apibrėžime nėra minima teroristinė grupė. Teigiama, kad vienintelis elementas, kuris siejo organizuotą grupę su teroristine grupe yra BK 249¹ straipsnio 1 dalis, kurioje yra kalbama apie organizuotą grupę, kurios tikslas yra daryti teroristinius nusikaltimus. Europos Komisija nurodo, kad to nepakanka, kad būtų užtikrinta atitiktis Direktyvai. Antra, Europos Komisija taip pat nurodė, kad organizuotos grupės požymiai nesutampa su tam tikrais teroristinės grupės požymiais, kurie yra numatyti Direktyvoje. Ypatingai pabrėžiami šie požymiai – sukurta tam tikru laikotarpiu ir nėra atsitiktinai sudaryta. Taip pat nurodoma, kad pagal Direktyvą teroristinei grupei nereikia išplėtos struktūros bei jos nariams nereikia formaliai nustatytų vaidmenų ir narystės tęstinumo. Atsižvelgiant į tai, nurodoma, kad

Lietuva nukrypsta nuo Direktyvoje nurodyto apibrėžimo. Galiausiai nurodoma, kad būtina Lietuvos teisėje apibrėžti teroristinės grupės sąvoką, kuri atitiktų Direktyvą (Aiškinamasis raštas dėl Lietuvos Respublikos..., 2023).

Atsižvelgiant į aukščiau nurodytas aplinkybes BK 25 straipsnis buvo papildytas 2024 m. kovo 14 d. įstatymu Nr. XIV-2488 (Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso..., 2024). Šiuo metu galiojantis BK įtvirtina teroristinės grupės apibrėžimą. BK 25 straipsnio 3 dalyje įtvirtinta, kad teroristinė grupė – trijų ar daugiau asmenų iš anksto sukurta tam tikram laikotarpiui ir suderintai veikianti grupė, turinti tikslą daryti vieną ar kelis teroristinius nusikaltimus. Palyginus šią teroristinės grupės sampratą su BK 25 straipsnio 4 dalyje numatytu organizuotos grupės apibrėžimu, galima išskirti tam tikrus skirtumus. Pirmas skirtumas yra minimalus asmenų skaičius. Organizuotos grupės minimalus asmenų skaičius yra du asmenys, tuo tarpu teroristinės grupės atžvilgiu turi būti bent trys asmenys. Antra, teroristinė grupė yra iš anksto sukurta tam tikram laikotarpiui, o organizuota grupė gali susitarti daryti nusikaltimus bet kurioje nusikalstamos veikos stadijoje. Taip pat dar svarbu paminėti, nors BK įtvirtina, kad organizuota grupė gali susitarti daryti nusikaltimus bet kurioje nusikalstamos veikos stadijoje, tačiau, kaip minėta, teismų praktikoje yra nurodoma, kad organizuotai grupei taip pat yra priskiriamas išankstinis susitarimas bei pastovumas. Trečia, teroristinės grupės tikslas yra daryti būtent teroristinius nusikaltimus. Tuo tarpu organizuotos grupės apibrėžime yra nurodyta, kad organizuota grupė susitaria daryti kelis nusikaltimus arba vieną apysunkį, sunkų arba labai sunkų nusikaltimą. Be to, galima įžvelgti ir vieną panašumą tarp šių bendrininkavimo formų. Teroristinė grupė yra suderintai veikianti grupė. Remiantis teismų praktika organizuotai grupei taip pat yra būdingas suderinamumas. Taigi palyginus šias bendrininkavimo formas, pastebėtina, kad šių dviejų bendrininkavimo formų organizuotumo lygis yra panašus. Pažymima, kad svarbiausias požymis skiriantis organizuotą grupę nuo teroristinės grupės yra tikslas. Kadangi, jeigu tam tikra grupė susidaro būtent teroristiniams nusikaltimams daryti, tai remiantis BK 249¹ straipsnio 1 dalimi, jau vien dalyvavimas tokioje grupėje užtraukia baudžiamąją atsakomybę.

Be to, minėtu įstatymo pakeitimu nusikalstamo susivienijimo apibrėžimas buvo perkeltas iš BK 25 straipsnio 4 dalies į BK 25 straipsnio 5 dalį. Taip pat prieš baudžiamojo įstatymo pakeitimą, nusikalstamo susivienijimo sampratoje buvo įtvirtinta, kad nusikalstamam susivienijimui prilyginama antikonstitucinė grupė ar organizacija bei teroristinė grupė. Tačiau, 2024 m. kovo 14 d. įstatymo Nr. XIV-2488, pakeitimas pakeitė minėtą nuostatą. Šiuo metu BK 25 straipsnio 4 dalyje įtvirtinta, kad nusikalstamam susivienijimui prilyginama antikonstitucinė grupė ar organizacija ir organizuota teroristinė

grupė. Taigi dabar galiojantis baudžiamasis įstatymas įtvirtina dvi skirtingo organizuotumo teroristines grupes. Aukščiausio organizuotumo lygio teroristinė grupė yra prilyginama nusikalstamui susivienijimui. Atsižvelgiant į tai, buvo pakeista ne tik BK Bendroji dalis, bet ir BK Specialioji dalis. BK 249¹ straipsnio 3 – 5 dalys įtvirtina baudžiamąją atsakomybę už organizuotos teroristinės grupės kūrimą bei jos veiklą.

Atsižvelgiant į tai, svarstyti dėl šių bendrininkavimo formų atribojimo klausimų teismų praktikoje. Visų pirma, teroristinei grupei padarius nusikaltimą, teismai turės atriboti šią bendrininkavimo formą nuo organizuotos grupės. Nors ir aukščiau palyginus šias dvi BK įtvirtintas bendrininkavimo formas, matyti tam tikrų skirtumų, tačiau teismų praktikoje organizuotai grupei yra priskiriami kai kurie panašūs požymiai, kaip ir teroristinei grupei. Pavyzdžiui, nors ir įstatymų leidėjas yra nurodęs, kad organizuota grupė gali susitarti daryti nusikaltimus bet kurioje nusikalstamos veikos stadijoje, tačiau, kaip minėta, teismų praktikoje yra aiškinama, kad organizuotai grupei taip pat yra būdingas išankstinis susitarimas. Taigi kertinis atribojimo kriterijus bus tikslas – teroristiniai nusikaltimai. Taip pat dar tam tikrais atvejais – minimalus asmenų skaičius, kadangi organizuotą grupę nebūtinai turi sudaryti tik du asmenis.

Toliau keliamas klausimas dėl organizuotos teroristinės grupės. Atsižvelgus į pateiktą Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 24, 25, 32, 39¹, 249¹, 250², 250⁴, 250⁶ ir 252¹ straipsnių pakeitimo įstatymo projektą Nr. XIVP-3279, Lietuvos Respublikos generalinė prokuratūra (toliau – Generalinė prokuratūra) pateikė savo poziciją. Generalinė prokuratūra nurodė, kad BK 249¹ straipsnyje įtvirtinama nauja sąvoka – organizuota teroristinė grupė, kurios apibrėžimas BK 25 straipsnyje nėra pateiktas. Taigi Generalinė prokuratūra teigė, kad šiuo atveju yra paliekama ta pati dviprasmybė, kuri sukėlė abejonių Europos Komisijai, kuri pažymėjo, kad nusikalstamam susivienijimui prilyginama antikonstitucinė grupė ar organizacija bei organizuota teroristinė grupė. Generalinės prokuratūros teigimu, išlieka ta pati rizika, kad Europos Komisijai gali kilti abejonių dėl šios nuostatos atitikties Direktyvai. Atsižvelgiant į šiuos Generalinės prokuratūros argumentus, Teisingumo ministerija pažymėjo, kad šiuo BK projektu nesiekama sukurti naujo teroristinių grupių reglamentavimo modelio, nes jau prieš pakeitimus galiojančiame BK buvo įtvirtintos dviejų pakopų teroristinės grupės. Tai yra mažesnio organizuotumo grupė buvo reglamentuojama – BK 25 straipsnio 3 dalyje ir 249¹ straipsnyje. Tuo tarpu didžiausio organizuotumo bei pavojingumo buvo reglamentuojama BK 25 straipsnio 4 dalyje ir BK 249¹ straipsnio 2 – 4 dalyse. Be to, Teisingumo ministerijos teigimu, Europos Komisija tokiam dviejų pakopų modeliui kritikos neišreiškė ir pritarė.

Atsižvelgiant į aukščiau nurodytus argumentus, sutiktina su Generalinės prokuratūros pozicija dėl organizuotos teroristinės grupės apibrėžimo. Remiantis dabartine situacija dėl kylančių probleminių aspektų atibojant organizuotą grupę nuo nusikalstamo susivienijimo, autorės nuomone, visų pirma gali kilti tam tikrų sunkumų atibojant teroristinę grupę nuo organizuotos teroristinės grupės. Kadangi baudžiamajame įstatyme nėra pateiktas organizuotos teroristinės grupės apibrėžimas, kyla klausimas kaip teismai šiuo atveju vertins šią grupę. Viena vertus, ar bus vertinami teismų praktikoje suformuoti nusikalstamam susivienijimui būdingi požymiai bei papildomai nurodomas tikslas – daryti teroristinius nusikaltimus. Kita vertus, galbūt susidarys tokia situacija, kad pati teismų praktika turės suformuoti organizuotos teroristinės grupės apibrėžimą ar jai būdingus požymius, kurie padėtų atskirti ją nuo žemesnio organizuotumo teroristinės grupės ar kitų bendrininkavimo formų.

Apibendrintai galima teigti, kad kertinis kriterijus atibojantis organizuotą grupę nuo teroristinės grupės yra tikslas – daryti teroristinius nusikaltimus. Taip pat keliamas klausimas dėl teroristinės grupės ir organizuotos teroristinės grupės atibojimo teismų praktikoje, kadangi dabar galiojančiame baudžiamajame įstatyme nėra pateiktas organizuotos teroristinės grupės apibrėžimas.

4.3. Organizuotos grupės atribojimas nuo nusikalstamo susivienijimo

BK 25 straipsnio 5 dalis įtvirtina nusikalstamo susivienijimo sampratą, kurioje yra nurodyta, kad nusikalstamas susivienijimas yra tada, kai bendrai nusikalstamai veiklai – vienam ar keliems apysunkiems, sunkiems ar labai sunkiems nusikaltimams daryti – susivienija trys ar daugiau asmenų, kuriuos sieja pastovūs tarpusavio ryšiai ir vaidmenų ar užduočių pasiskirstymas. Nusikalstamam susivienijimui prilyginama antikonstitucinė grupė ar organizacija ir organizuota teroristinė grupė. Nors baudžiamajame įstatyme yra pateikiamos tiek organizuotos grupės, tiek nusikalstamo susivienijimo instituto sampratos, tačiau šių dviejų bendrininkavimo formų atribojimas teismų praktikoje vis dėl to nėra lengvai sprendžiamas. 2007 m. vasario 22 d. LAT baudžiamųjų bylų skyrius pateikė teismų praktikos nusikalstamo susivienijimo baudžiamosiose bylose apibendrinimo apžvalgą, kurioje palygino BK įtvirtintas šių bendrininkavimo formų sampratas. Kasacinis teismas nurodė, kad palyginus abiejų bendrininkavimo formų apibrėžimus, pastebėtina, kad organizuotai grupei sudaryti pakanka bent jau dviejų asmenų. Be to, organizuotai grupei yra būdinga „realiai“ daryti nusikaltimus, tai yra kiekvienas šios grupės narys pats atlieka nusikaltimą, turėdamas tam tikrą užduotį ar vaidmenį. Taip pat organizuotos grupės nusikaltimai nebūtinai turi būti sunkūs ar labai sunkūs. LAT teigia, kad šie nurodyti požymiai nėra būdingi nusikalstamui susivienijimui, kadangi šios bendrininkavimo formos egzistavimui reikia daugiau asmenų. Taip pat nusikalstamui susivienijimui nėra būtinas tam tikrų nusikaltimų padarymas, tačiau jeigu nusikaltimai yra daromi, tai nėra būtina, kad kiekvienas šios bendrininkavimo formos narys dalyvautų juose (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. vasario 22 d...). Pažymėtina, kad šis palyginimas neišsprendė šių bendrininkavimo formų atribojimų problemų. Atsižvelgiant į tai, teismų praktikoje ir toliau ir toliau yra plėtojami BK įtvirtinti tiek organizuotos grupės, tiek nusikalstamo susivienijimo požymiai.

Nusikalstamam susivienijimui yra būdingas išankstinis trijų ar daugiau asmenų susitarimas, aiškus organizatoriaus vaidmuo (vadovo ar vadovų buvimas), sukurti ir išplėtoti tam tikri veiklos metodai (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. birželio 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Toliau LAT yra išaiškinęs, kad šiai bendrininkavimo formai yra būtini narių pastovūs tarpusavio ryšiai, vaidmenų, užduočių pasiskirstymas. Pastarieji požymiai reiškia bendrininkų ilgalaikį susitelkimą tam, kad suderintomis ir bendromis pastangomis lengviau būtų įgyvendinama planuojama organizuota veikla (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. vasario 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Pabrėžiama, jog minėti ryšiai ir vaidmenų, užduočių pasiskirstymas yra itin reikšmingas organizuotos

grupės ir nusikalstamo susivienijimo institutų atribojimo kriterijus, tačiau jis yra ne vienintelis. Atsižvelgiant į tai, svarbu yra įvertinti požymių visumą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. liepos 1 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Bendrininkų tarpusavio ryšiai, vaidmenys ar užduočių pasiskirstymas pasireiškia tam tikromis formomis. Kasacinio teismo praktikoje yra išskiriamos tokios minėtų požymių formos – „grupės hierarchinė struktūra, stabilumas, vadovavimas, veiklos planavimas, pelno siekimas, drausmės ir subordinacijos palaikymas bauginimu ar kitokiais būdais, periodiškasis susirinkimų rengimas, ryšių ir kitų techninių priemonių naudojimas nusikalstamai veiklai, nusikalstamos veiklos specializacija, gerai organizuotų nusikaltimų planavimas ir vykdymas, detalus pasiskirstymas vaidmenimis ir užduotimis, sumanymų ir pavedimų vykdymo kontrolė, konspiracinis bendravimas, disponavimas bendromis lėšomis ir jų panaudojimas rengiant nusikaltimus, tam tikros materialinės bazės, skirtos nusikaltimams daryti, bendrų lėšų, gautų iš nusikalstamos veiklos, turėjimas, kurios nors nusikalstamos srities monopolizavimas tam tikroje teritorijoje ir panašiai“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. birželio 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje).

Kaip minėta, organizuotos grupės ir nusikalstamo susivienijimo atribojimas teismų praktikoje tampa itin problematiškas. Atsižvelgiant į tai, svarbu paminėti 2023 m. birželio 19 d. LAT baudžiamųjų bylų skyriaus septynių teisėjų kolegijos išaiškintus organizuotos grupės ir nusikalstamo susivienijimo atribojimo aspektus. Minėta teisėjų kolegija atsižvelgdama į aukščiau nurodytus nusikalstamo susivienijimo požymius bei šiame rašto darbe minėtus organizuotos grupės požymius, pažymėjo, kad tam tikri šių bendrininkavimo formų požymiai yra būdingi tiek organizuotai grupei, tiek ir nusikalstamam susivienijimui. Atsižvelgiant į tai, sprendžiant klausimą dėl šių dviejų bendrininkavimo formų atribojimo, reikšminga yra įvertinti nustatytą bendrininkavimo požymių pobūdį bei visumą. Įvertinti reikia padarytų nusikalstamų veikų pobūdį, nusikalstamų veikų organizavimo bei darymo aplinkybes, bendrininkų veikimą tarpusavyje, jų santykius, ir bendrininkavimo formos vidinius struktūrinius elementus. Be to, šioje LAT nutartyje buvo pabrėžtas svarbus aspektas kalbant apie šių bendrininkavimo formų atribojimą. Teisėjų kolegija sukritikavo dabartinę teismų praktiką, nurodydama, kad ji šiuo metu koncentruojasi labiau į vidinių struktūrinių elementų vertinimą, bet nepasisako išsamiau apie kitus tarptautiniu lygmeniu suformuotas praktikas bei principus. (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. birželio 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje).

Organizuotos grupės bei nusikalstamo susivienijimo institutų pavojingumą parodo ir tai, kad tiek Konvencija, tiek Pamatinis sprendimas įtvirtina ne tik organizuotos grupės apibrėžimą, kuris yra minimas pirmajame šio rašto darbo skyriuje, bet ir nusikalstamos grupės apibrėžimą. Konvencijos 2 straipsnio „a“ punkte nurodyta, kad „organizuota nusikalstama grupė“ – organizuota trijų ar daugiau asmenų grupė, egzistuojanti tam tikrą laiko tarpą ir veikianti kartu, kurios veiklos tikslas – padaryti vieną arba daugiau sunkių nusikaltimų ar nusikaltimų, pripažįstamų tokiais pagal šią Konvenciją, siekiant tiesiogiai ar netiesiogiai gauti finansinės ar kitokios materialinės naudos. Pamatinio sprendimo 1 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad nusikalstama organizacija – struktūrą turintis susivienijimas, įkurtas per tam tikrą laikotarpį, susidedantis iš daugiau nei dviejų asmenų sutartinai veikiančių siekiant vykdyti nusikalstamas veikas, už kurias baudžiama laisvės apribojimo arba laisvės atėmimo bausme, kurios ilgiausia trukmė yra bent ketveri metai, arba griežtesne bausme, ir kuriomis siekiama tiesiogiai arba netiesiogiai gauti finansines ar kitokios materialinės naudos. Taip pat 2014 m. gruodžio mėn. Europos Tarybos dokumentuose nurodomi pagrindiniai tarptautinio organizuoto nusikalstamumo požymiai. Nurodoma, kad organizuotas nusikalstamumas dėl savo lankstumo pasižymi dideliu gebėjimu greitai pritaikyti savo nusikalstamus planus bei veikimo metodus. Šio nusikalstamumo veiksmų tęstinumui turi didelę įtaką finansai. Pažymima, kad šias organizuotas nusikalstamumo grupes motyvuoja gebėjimas imtis veiklos, kuri būtų mažiausiai rizikinga išaiškinamumui, su tikslu gauti kuo didesnę pelną. Taip pat tam tikros organizuotos nusikalstamos grupuotės gali veikti įmonių lygmeniu, kurios pasižymi didele kompetencija, sudėtingomis struktūromis bei žmogiškaisiais ištekliais, tačiau kitos gali būti ir labai paprastos. Kitaip tariant, organizuoto nusikalstamumo grupės naudojasi juridiniais asmenimis, kaip „skydu“ bei priemone tam, kad būtų įvykdyta neteisėta veikla. Pabrėžiama, kad šias grupes remia skirtingi specialistai. Pavyzdžiui, tai gali būti buhalteriai, teisininkai, teisėjai, politikai, vaistininkai ir panašiai. Be šių specialistų pagalbos organizuoto nusikalstamumo veikla nebūtų tokia „sėkminga“. Teigiama, kad įprastas organizuoto nusikalstamumo bruožas yra valdžios institucijų korupcija. Šia korupcija yra siekiama nebaudžiamumo bei įsiskverbti į legalią ekonomiką, valstybes institucijas, kad būtų vykdoma nelegali veikla. Teigiama, kad šiam tikslui pasiekti yra pasitelkiami įvairūs asmenys. Pavyzdžiui, politikai, kariuomenės pareigūnai, teisininkai, advokatai, bankų darbuotojai, žurnalistai, finansų sektoriaus darbuotojai, saugumo ir žvalgybos nariai, ar net patys šeimos nariai, artimi giminaičiai (White paper on transnational..., 2014).

Svarbu paminėti ir LAT 2006 m. lapkričio 21 d., nutartį, kuomet atribojant organizuotą grupę nuo nusikalstamo susivienijimo LAT konstatavo, kad nusikalstamas susivienijimas egzistavo ir tokioje situacijoje, kai šios bendrininkavimo formos dalyviai neturėjo aiškios organizacinės hierarchijos, tai yra jie veikė lygiateisiais pagrindais. Taip pat šioje nagrinėjamoje byloje buvo nustatyta, kad nusikalstamas susivienijimas veikė ir be formalaus vadovo (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. lapkričio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Atsižvelgiant į tai, 2023 m. birželio 19 d. nutartyje LAT pabrėžė, kad hierarchinės struktūros požymis yra tik vienas, kuris neturi būti traktuojamas taip griežtai kaip dabartinėje Lietuvos teismų praktikoje (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. birželio 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje).

Be to, LAT išaiškino, kad situacijose, kai teismai vertina bendrininkavimo formą, turi būti įvertinta ne tik kaip struktūriškai organizuota nusikalstama grupė, tačiau turi būti įvertinama ir kaip buvo organizuojama pati nusikalstama veikla. Galiausiai pažymimi kertiniai požymiai, kuriuos kiekvienu atveju privalu įvertinti. Pirmas požymis yra tęstinumas, kuris reiškia, kad grupė turi turėti stabilią struktūrą, kuri yra pritaikyta būtent nenutrūkstamiems bei neribotiems nusikaltimams daryti. Taip pat nurodoma, kad stabili struktūra turi būti nepriklausoma nuo grupės narystės. Antras požymis yra korupciniai nusikaltimai, tai yra papirkinėjimas bei smurtas. Šis požymis reiškia, kad grupė savo jėgą naudoja smurtui, bauginimams ar garsinimams. Šie veiksmai gali būti skirti kitoms nusikalstamoms grupėms, nepilnamečiams nusikaltėliams, teisėtiems konkurentams, kurie veikia nelegaliai bei aukoms. Taip pat šios grupės papirkinėja bei naudoja savo įtaką ir kitų subjektų atžvilgiu, pavyzdžiui, politikų, teisminių institucijų, žiniasklaidų bei įmonių, siekiant apsaugoti savo nusikalstamą veiklą nuo bet kokios formos sankcijų. Be to, papildomai turi būti įvertintas ir grupės tikslų požymis (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. birželio 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Toliau kitoje LAT byloje nurodoma, kad nusikalstamas susivienijimas turi būti tokio lygmens, kurio vien egzistavimas tiesiogiai kelia grėsmę visuomenės bei valstybės funkcionavimui. Pavyzdžiui, tokio susivienijimo aukomis gali būti bet kuris neapibrėžtas visuomenės narys (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. lapkričio 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje). 2023 m. birželio 19 d. nutartyje LAT baudžiamųjų bylų skyriaus septynių teisėjų kolegija nurodė, kad pastarasis teiginys yra teisingas, tačiau išaiškino, kad norint konstatuoti, kad tam tikrą nusikaltimą ar nusikaltimus padarė būtent nusikalstamas susivienijimas, o ne organizuota grupė, nereikia, kad reikia tik visus nusikalstamui susivienijimui būdingus veiksmų pasireiškimus nustatyti. Tačiau pabrėžė, kad reikia nustatyti tų veiksmų tokį kiekį, kuris rodytų didesnę bendrininkų

organizuotumą bei visuomenei pavojingesnį veikimą nei organizuotos grupės atžvilgiu (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. birželio 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje).

Iš to kas išdėstyta, galima teigti, kad organizuotos grupės ir nusikalstamo susivienijimo atribojimas teismų praktikoje tampa problematiškas. Atsižvelgiant į tai, LAT pažymėjo, kad atribojant šias dvi bendrininkavimo formas reikia įvertinti nustatytą bendrininkavimo požymių pobūdį ir visumą. Taip pat LAT nurodė, kad atribojant organizuotą grupę nuo nusikalstamo susivienijimo turi būti įvertinama kaip buvo organizuojama pati nusikalstama veika bei kaip struktūriškai organizuota nusikalstama grupė. Be to, turi būti įvertinamas ir tęstinumas bei korupciniai nusikaltimai. Pabrėžiama, kad atribojant šias bendrininkavimo formas itin reikšmingas yra veiksmų pasireiškimo būdas, kuris turi rodyti didesnę bendrininkų organizuotumą ir pavojingumą.

5. ORGANIZUOTOS GRUPĖS INSTITUTAS ATSKIRŲ NUSIKALSTAMŲ VEIKŲ ATŽVILGIU

Organizuotas nusikalstamumas yra problema ne tik nacionaliniu mastu, bet ir tarptautiniu. Kaip jau minėta, kovai su organizuotu nusikalstamumu yra teikiamas ir tarptautinis dėmesys. Tai reiškia, kad bandoma visomis priemonėmis mažinti organizuotą nusikalstamumą. Viena iš organizuoto nusikalstamumo formų yra organizuota grupė. Atsižvelgiant į tai, šiame rašto darbo skyriuje bus apžvelgiamos dažniausiai padaromos nusikalstamos veikos remiantis paskutinių penkių metų (2019 – 2023) organizuotos grupės padarytų nusikalstamų veikų statistika. Statistika bus pateikiama remiantis informatikos ir ryšių departamento pateiktais duomenimis.

Remiantis informatikos ir ryšių departamento pateiktais duomenimis laikotarpiu nuo 2019 m. iki 2023 m. vienas iš dažniausiai padaromų organizuotos grupės nusikalstamų veikų yra sukčiavimas. 2019 m. ši nusikalstama veika buvo užregistruota 130 kartus. 2020 m. minėtos nusikalstamos veikos skaičius pamažėjo - užregistruoti 32 kartai. 2021 m. užregistruota, kad organizuota grupė padarė 168 kartus veiką numatytą BK 182 straipsnyje. 2022 m. organizuotos grupės padarytų sukčiavimų skaičius šiek tiek padidėjo – 201. Galiausiai 2023 m. buvo užregistruotos 37 sukčiavimo nusikalstamos veikos. Pažymėtina, kad BK 182 straipsnio 3 dalyje yra nurodyta, kad tas, kas apgaule savo ar kitų naudai įgijo labai didelės vertės svetimą turtą ar turtinę teisę, ar didelės mokslinės, istorinės ar kultūrinės reikšmės turinčias vertybes arba išvengė labai didelės vertės turtinės prievolės ar ją panaikino, arba sukčiavo dalyvaudamas organizuotoje grupėje, baudžiamas bauda arba laisvės atėmimu iki aštuonerių metų. Taigi organizuota grupė yra kvalifikuojantis šio nusikaltimo sudėties požymis. Galima pateikti vieną Vilniaus apygardos teismo baudžiamąją bylą, kurioje buvo sprendžiamas klausimas dėl sukčiavimo nusikaltimo padarymo veikiant organizuota grupe. Šioje byloje nustatyta tokia nusikalstamos veikos schema. R. P. būdamas pataisos namuose, skambindavo nukentėjusioms. Skambučio metu prisistatydavo policijos pareigūnu arba banko darbuotoju bei melagingai nurodydavo, kad pas tas moteris pateko padirbti pinigai ir, kad greitai metu atvyks policijos pareigūnas patikrinti pinigus. Toliau M. Z. būdamas pataisos namuose, apie šias situacijas pranešdavo laisvėje esančiam asmeniui – A. B, kuris nuvažiuodavo pas nukentėjusias, prisistatydavo policijos pareigūnu bei paėmė pinigus. Taip pat vieną kartą vietoje A. B. veikė kitas asmuo – A. P. Šie nuteistieji ginčijo, kad nusikalstamas veikas padarė veikdami organizuota grupe. Tačiau teismas nurodė, kad iš minėtų aplinkybių matyti, kad nuteistieji veikė iš anksto susiplanavę nusikalstamos veikos schemą bei buvo konkrečiai pasiskirstę skirtingais

vaidmenimis. R. P. skambindavo bei bendraudavo su nukentėjusiomis, M. Z., atliko „kojų koordinatoriaus“ vaidmenį, nurodydamas laisvėje esantiems A. B. ir A. P., kur reikia nuvykti, kuo prisistatyti ir panašiai. Taip pat teismas nurodė, kad tarp šių bendrininkų buvo išankstinis ir nevienkartinis susitarimas daryti nusikalstamą veiką. Pabrėžiama, kad buvo aptartas planas, pasiskirstyta atitinkamais vaidmenimis, nusikalstamos veikos vykdymas buvo traktuojamas kaip „darbas“ bei buvo iš anksto planuojama, kada bus daroma nusikalstama veika. Teismas išaiškino, kad asmenys neabejotinai suprato, kad veikia ne vieni, kad nusikalstama veika yra suplanuota, žinojo savo ir kitų bendrininkų vaidmenis, informuodavo vieni kitus apie savo ir kitų organizuotos grupės narių veiksmus. Taigi buvo siekiama bendro tikslo – derinant bei koordinuojant tarpusavio veiksmus, palaikant nuolatinę ryšį. Atsižvelgiant į tai, teismas nurodė, kad nusikalstama veika buvo padaryta veikiant organizuota grupe (Vilniaus apygardos teismo 2023 m. rugsėjo 26 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje).

Laikotarpiu nuo 2019 m. iki 2023 m. kitas organizuotų grupių dažnai daroma nusikalstama veika - dokumento suklastojimas ar disponavimas suklastotu dokumentu (BK 300 straipsnis). 2019 m. buvo užregistruota, kad organizuota grupė padarė šią nusikalstamą veiką 20 kartų. 2020 m. užregistruoti 34 kartai bei 2021 m. buvo užregistruoti 33 kartai. 2022 m. buvo užregistruotos 25 šios nusikalstamos veikos. Galiausiai 2023 m. buvo užregistruotos 27 šios nusikalstamos veikos. Galima pateikti pavyzdį, kaip ši bendrininkavimo forma pasireiškia darant šį nusikaltimą. Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. kovo 24 d. baudžiamojoje byloje buvo sprendžiamas klausimas dėl organizuotos grupės padarytų nusikalstamų veikų, numatytų BK 260 straipsnio 3 dalyje ir BK 300 straipsnio 1 dalyje. Teismas nurodė, kad nuteistasis D.D. padarė minėtas nusikalstamas veikas veikiant organizuotoje grupėje, tačiau su šiuo teiginiu apeliaciniame skunde buvo nesutinkama. Apeliantai argumentavo, kad byloje nenustatytas D. D. susitarimas veikti su kitais asmenimis ir jų bendras nusikalstamas sumanymas. Vis dėl to, teismas nurodė, kad pirmos instancijos teismas išsamiai aptarė kiekvieno nuteistojo veiksmus, įvertino ir D.D. veiksmus siekiant bendro tikslo, tai yra suklastoti kuo daugiau receptų ir juos panaudojant įgyti kuo didesnę kiekį vaistinio preparato „X“, turinčio savyje psichotropinės medžiagos. Taigi nuteistieji įgyvendino bendrai suderintą nusikalstamų veikų planą – nusikaltimų organizatoriaus, kurio atžvilgiu baudžiamoji byla išskirta jam pasislėpus, pavedimu kiti nuteistieji vykdė savo atskirus vaidmenis, susijusius su suklastotų dokumentų – receptų, skirtų įgyti vaistus, turinčius sudėtyje psichotropinių medžiagų, gaminimu, gabenimu ir laikymu. Bendrininkų duoti parodymai parodo, kad D.D. padėdavo pirkti vaistus. Šis organizuotos grupės narys vežiodavo kitus bendrininkus ir paduodavo jiems receptus bei

pinigus vaistams pirkti. Be to, D.D. receptus pildydavo pats. Taigi minėtos aplinkybės patvirtino šio bendrininko vaidmenį organizuotoje grupėje siekiant bendro tikslo. Kiti nuteistieji, siekiant bendro tikslo, atliko kitas užduotis – vykdavo į vaistines ir panaudodami suklastotus receptus įgydavo vaistus, turinčius psichotropinės medžiagos. Šiuos vaistus perduodavo organizatoriaus nurodytam asmeniui arba tiesiogiai jam pačiam. Taigi šių vaidmenų pasiskirstymas ir atlikti veiksmai patvirtina, kad D.D. ir kiti bendrininkai veikė pagal sutartą nusikalstamų veikų planą. Teismas nurodo, kad nors tarpusavyje bendrininkai bendravo konspiruotai, tačiau jie visi suprato savo konkrečias užduotis ir atliko organizatoriaus jiems paskirtus vaidmenis siekiant bendro tikslo. Teismas taip pat pažymėjo, kad be visų organizuotos grupės pastangų bei indėlio į bendrą nusikalstamą sumanymą jis nebūtų įgyvendintas arba būtų bent jau gerokai apsunkintas, nes iš bylos duomenų matyti, kad vieniems iš jų vaistų vaistininkai neparduodavo dėl nepasitikėjimo. Toliau kitų šios bendrininkavimo formos narių reikėjo dėl rašto pajavirinimo klastojant receptus bei kito nario reikėjo, kad kiti grupės nariai būtų nugabenti į kuo įvairesnes vaistines. Galiausiai teismas pažymėjo, kad D.D. minėtas nusikalstamas veikas padarė veikdamas organizuota grupe (Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. kovo 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje).

Kita rūšis nusikalstamų veikų, kurios minėtu laikotarpiu buvo padarytos organizuotos grupės - BK 214 straipsnis (netikros elektroninės mokėjimo priemonės gaminimas, tikros elektroninės mokėjimo priemonės klastojimas ar neteisėtas disponavimas elektronine mokėjimo priemone arba jos duomenimis) bei BK 215 straipsnis (neteisėtas elektroninės mokėjimo priemonės ar jos duomenų panaudojimas). Remiantis statistika, pastebėtina, kad 2019 m. buvo užregistruota, kad BK 214 straipsnyje numatytos veikos buvo padarytos 13 kartų ir BK 215 straipsnyje numatytos veikos buvo padarytos 12 kartų. 2020 m. šios BK įtvirtintos nusikalstamos veikos buvo užregistruotos tik po vieną kartą. Tuo tarpu 2021 m. BK 214 straipsnyje įtvirtintos nusikalstamos veikos buvo padarytos 35 kartus, o BK 215 straipsnyje nurodytos nusikalstamos veikos buvo padarytos 31 kartą. 2022 m. šių nusikalstamų veikų skaičius ženkliai padidėjo – veikos pagal BK 214 straipsnį buvo užregistruotos 213 kartų bei veikos pagal BK 215 straipsnį buvo užregistruotos 216 kartų. Galiausiai 2023 m. nusikalstamos veikos pagal minėtus BK straipsnius buvo užregistruotos tik 5 kartus. Pavyzdžiui, Vilniaus apygardos teismo 2021 m. lapkričio 25 d. baudžiamojoje byloje teismas aiškino, kaip organizuota grupė pasireiškė minėtų nusikaltimų atžvilgiu. Šioje byloje organizuotos grupės nariai atliko tam tikras užduotis ir turėjo skirtingus vaidmenis. Byloje buvo nustatytas toks veikų mechanizmas – vienas iš bendrininkų skambindavo nukentėjusiesiems bei apgaule įgydavo jų prisijungimo

prie banko sąskaitų elektronines mokėjimo duomenis. Toliau kitas bendrininkas, gavęs šiuos duomenis, nukentėjusiųjų vardu pateikdavo internetines kredito paraiškas ir nukentėjusiųjų vardu gaudavo paskolas ir neteisėtai atlikdavo finansines operacijas iš nukentėjusiųjų banko sąskaitų į kitas asmenų banko sąskaitas. Kiti bendrininkai, panaudodami apgaulę surasdavo asmenis, į kurių banko sąskaitas galėdavo būti pervesti nukentėjusiųjų pinigai bei gautus duomenis perduodavo kitam bendrininkui, kuris atlikdavo finansines operacijas iš nukentėjusiųjų sąskaitų. Atlikus šias finansines operacijas, iš karto buvo informuojami kiti organizuotos grupės nariai, kurie nedelsiant organizavo pinigų išgryninimą. Taigi teismas konstatavo, kad byloje nustatyti bendrininkavimo požymiai – dalyvių skaičius, kurį sudarė nemažiau kaip du asmenys, nustatytas mechanizmas rodo nuteistųjų susitarimą daryti ne vieną apysunkį, bet ir sunkų nusikaltimą, pakankamą organizuotumo lygį – konkrečių vaidmenų pasiskirstymą. Taip pat teismas pažymėjo, kad nusikalstamos veikos nebuvo vienkartinės, nes nustatytas mechanizmas ir padarytų veikų skaičius rodo organizuotos grupės narių ryšių pastovumą, pakankamą ilgalaikiškumą bei aukštą grupės organizuotumą (Vilniaus apygardos teismo 2021 m. lapkričio 25 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje).

Ketvirta nusikalstamų veikų rūšis, kuri yra dažnai daroma organizuotos grupės yra susijusi su neteisėtu disponavimu narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis. 2019 m. nusikalstamos veikos pagal BK 259 straipsnį buvo užsiregistruotos 19 kartų, o pagal BK 260 straipsnį buvo užregistruotos 39 kartus. 2020 m. nusikalstamos veikos pagal BK 259 straipsnį buvo užsiregistruotos 3 kartus bei pagal BK 260 straipsnį buvo užregistruotos 1 kartą. 2021 m. nusikalstamos veikos pagal BK 259 straipsnį buvo užregistruotos 11 kartų, o pagal BK 260 straipsnį buvo užregistruotos 16 kartų. 2022 m. nusikalstamos veikos pagal BK 259 straipsnį buvo užregistruotos 14 kartų bei pagal BK 260 straipsnį buvo užregistruotos 25 kartus. 2023 m. nusikalstamos veikos pagal BK 259 straipsnį buvo užregistruotos 10 kartų, o pagal BK 260 straipsnį 31 kartą. Atsižvelgiant į tai, galima pateikti Lietuvos apeliacinio teismo 2022 m. gruodžio 15 d. baudžiamąją bylą, kurioje teismas aiškino, kaip organizuotos grupės narių veiksmai pasireiškė atliekant neteisėtą disponavimą narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis. Šioje byloje teismas nurodė, kad T.L. ir G.Ž. siejo išankstinis susitarimas dėl labai didelio kiekio psichotropinių medžiagų gaminimo ir laikymo, bei šių medžiagų dalies išgabenimo į užsienį. Tarp šių bendrininkų buvo susiklostę nevienalaikiai bei pakankamai tvirti ryšiai. Taip pat šie asmenys buvo pasiskirstę vaidmenimis bei juos vienijo bendras nusikalstamas tikslas. T. L. atliko šiuos veiksmus: derino psichotropinių medžiagų pardavimo klausimą su estais, iš anksto parūpino šių medžiagų gabenimui reikalingą automobilį, gamino psichotropines

medžiagas, pats šias medžiagas gabeno link Lietuvos – Latvijos sienos ir pasirūpino tuo, kad kelionės metu jį lydėtų M. Ž. Kito bendrininko G.Ž. veiksmai pasireiškė tuo, kad jis dalyvavo planuojant psichotropinių medžiagų gabenimą į Estiją, aptarinėjo šių medžiagų pardavimo kainą ir pasiūlė T. L. išbandyti kitokį jų gabenimo būdą, parūpino patalpas minėtų medžiagų gamybai ir pats prisidėjo prie jų gamybos, o medžiagų gabenimo dieną lydėjo T. L. ir savo vardu apdraudė automobilį, kuriuo T. L. gabeno amfetaminą. Taigi teismas konstatavo, kad šie duomenys rodo, kad tarp šių bendrininkų egzistavo netrumpalaikiai ryšiai. Taip pat buvo suderintas veikimo gaminant, platinant ir rengiantis į užsienį išgabenti minėtas medžiagas modelis. Be to, kiekvienas iš organizuotos grupės narių suvokė, kad priklauso tokiai bendrininkavimo formai bei savo indelį bendroje nusikalstamoje veikloje. Taigi teismas konstatavo, kad T. L. ir G. Ž. veikė organizuota grupe (Lietuvos apeliacinio teismo 2022 m. gruodžio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje).

Apibendrintai galima teigti, kad remiantis informatikos ir ryšių departamento pateiktais duomenimis, per paskutinius penkis metus (2019 – 2023) organizuotos grupės dažniausiai padarytos nusikalstamos veikos yra įtvirtintos šiose baudžiamojo įstatymo straipsniuose – BK 182 straipsnis, BK 214 straipsnis, BK 215 straipsnis, BK 259 straipsnis, ir BK 260 straipsnis.

IŠVADOS

1. Organizuota grupė, kaip viena iš bendrininkavimo formų yra tuomet, kai du arba daugiau asmenų susitaria bei pasiskirto užduotimis tam, kad būtų pasiektas pavojingas bendras nusikalstamos veikos rezultatas.
2. Baudžiamasis įstatymas išskiria organizuotos grupės požymius – susitarimas daryti nusikaltimą bet kurioje nusikalstamos veikos stadijoje, tikslas daryti kelis nusikaltimus arba vieną apysunkį, sunkų ar labai sunkų nusikaltimą ir kiekvienas grupės narys atlieka tam tikrą užduotį ir turi skirtingą vaidmenį, tačiau kvalifikuojant šios grupės padarytą nusikalstamą veiką, reikia atsižvelgti ir į šių požymių plėtojimą teismų praktikoje. Teismų praktika išskiria šiuos pagrindinius organizuotos grupės požymius – išankstinis susitarimas, organizuotumo lygis, veikų padarymo intensyvumas bei suvokimas priklausant organizuotai grupei.
3. Organizuotos grupės narių požymiai apibūdina, kaip kiekvieno iš šios grupės narių veiksmai pasireiškia darant atitinkamą nusikalstamą veiką. Atsižvelgiant į tai, baudžiamajame įstatyme įtvirtinti bei teismų praktikoje plėtojami organizuotos grupės narių požymiai padeda teismams detalizuoti šios grupės narių vaidmenis.
4. Įstatymų leidėjas BK įtvirtina, kad kvalifikuojant organizuotos grupės narių, išskyrus vykdytoją, veikas reikia pateikti nuorodą į BK 24 straipsnį. Tuo tarpu teismų praktika laikosi kitos pozicijos – organizuotos grupės nariai, padarę nusikalstamą veiką nepriklausomai nuo jų vaidmens, yra laikomi nusikaltimo vykdytojais bei šių narių veikos yra kvalifikuojamos su nuoroda į BK 25 straipsnį. Sutiktina su teismų praktikos pozicija, kadangi organizuota grupė sutelkia bendras jėgas ir pasiekia tokį pavojingumo laipsnį kuris yra pavojingas visuomenei. Šį pavojingumo laipsnį patvirtina ir tai, kad organizuota grupė yra viena iš organizuoto nusikalstamumo formų.
5. Bendrininkų grupės ir organizuotos grupės pagrindinis atribojimo kriterijus yra organizuotumo laipsnis. Teroristinės grupės ir organizuotos grupės kertinis atribojimo pagrindas yra tikslas, kadangi teroristinė grupė susiburia būtent daryti teroristinius nusikaltimus. Be to, keliamas klausimas dėl teroristinės grupės ir organizuotos teroristinės grupės atribojimo teismų praktikoje, kadangi BK nepateikia organizuotos teroristinės grupės apibrėžimo. Atribojant nusikalstamą susivienijimą nuo organizuotos grupės reikia vertinti kaip struktūriškai organizuota nusikalstama grupė bei kaip buvo organizuojama pati nusikalstama veika. Taip pat atribojant pastarąsias bendrininkavimo formas turi būti įvertinamas tęstinumas bei

veiksmų pasireiškimo būdas, kuris turi būti didesnio pavojingumo bei organizuotumo.

6. Esminis skirtumas tarp Lietuvoje ir užsienio valstybėse įtvirtinto organizuotos grupės instituto yra minimalus asmenų skaičius minėtoje grupėje. Kita vertus, yra išvelgiami ir tam tikri panašumai – tikslas daryti nusikaltimus bei pasiskirstymas vaidmenimis.
7. Organizuotos grupės dažniausiai padaromos nusikalstamos veikos yra numatytos šiuose baudžiamojo įstatymo straipsniuose – BK 182 straipsnis, BK 214 straipsnis, BK 215 straipsnis, BK 259 straipsnis, ir BK 260 straipsnis.

ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

Teisės norminiai aktai:

Tarptautiniai teisės norminiai aktai:

1. Jungtinių Tautų konvencija prieš tarptautinį organizuotą nusikalstamumą (2002). *Valstybės žinios*, 51-1933.
2. Europos Tarybos 2008 m. spalio 24 d. pamatinis sprendimas 2008/841/TVR dėl kovos su organizuotu nusikalstamumu. *OL 2008 L 300, 2004*, p. 69.
3. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2017/541 2017 m. kovo 15 d. dėl kovos su terorizmu, pakeičianti Tarybos pamatinį sprendimą 2002/475/TVR ir iš dalies keičianti Tarybos sprendimą 2005/671/TVR. *L 88/6*.

Nacionaliniai teisės norminiai aktai:

4. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas (2000). *Valstybės žinios*, 89-2741.
5. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 7, 25, 250, 2501, 251 straipsnių ir priedo pakeitimo ir papildymo ir Kodekso papildymo 2491, 2502, 2503, 2504, 2505, 2521 straipsniais įstatymas (2013). *Valstybės žinios*, 75-3768.
6. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 24, 25, 32, 39-1, 249-1, 250-2, 250-4, 250-6 ir 252-1 straipsnių pakeitimo įstatymas (2024). TAR, 04809.

Negaliojantys teisės norminiai aktai:

7. Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos baudžiamasis kodeksas (1961). *Vyriausybės žinios*. 18-147.

Užsienio valstybių teisės aktai:

8. Latvijas Krimināllikums (1999). *Latvijas Vēstnesis*, 199/200 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://likumi.lv/ta/id/88966-kriminallikums> [žiūrėta 2024 m. balandžio 02 d.].
9. Český trestní zákoník (2009) [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40/souvislosti> [žiūrėta 2024 m. balandžio 02 d.].
10. Code pénal (1990) [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.legifrance.gouv.fr/codes/texte_lc/LEGITEXT000006070719 [žiūrėta 2024 m. balandžio 02 d.].

11. Serious Crime Act (2015) [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2015/9/contents/enacted> [žiūrėta 2024 m. balandžio 02 d.].

Specialioji literatūra:

12. Abramavičius, A. ir kt. (2001). *Baudžiamoji teisė*. Specialioji dalis. Antrasis papildytas leidimas. Vilnius: Eugrimas.
13. Abramavičius, A ir kt. (2003). *Baudžiamoji teisė*. Bendroji dalis. Vadovėlis. Trečiasis pataisytas ir papildytas leidimas. Vilnius: Eugrimas.
14. Abramavičius, A. ir kt. (2004). *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras*. Bendroji dalis (1- 98 straipsniai). Vilnius: Teisinės informacijos centras.
15. Bieliūnas, E. ir kt. (1989). *Lietuvos TSR baudžiamojo kodekso komentaras*. Vilnius: Mintis.
16. Girdenis, T. ir kt. (2014). *Baudžiamoji teisė*. Metodinė priemonė. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://cris.mruni.eu/server/api/core/bitstreams/8af6482c-fe04-4fb9-93d6-3c121ba1217f/content> [žiūrėta 2024 m. balandžio 03 d.].
17. Gutauskas, A. (2003). Organizuota grupė kaip organizuoto nusikalstamumo forma ir jos baudžiamasis teisinis vertinimas. *Jurisprudencija*. 41(33), p. 60–71 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://repository.mruni.eu/handle/007/13640> [žiūrėta 2024 m. balandžio 03 d.].
18. Loveless, J. (2012). *Criminal Law*. Text, Cases and Materials. Third Edition. [interaktyvus], United Kingdom: Oxford University Press. Prieiga per internetą: https://nibmehub.com/opacservice/pdf/read/Complete%20Criminal%20Law_%20text-%20cases-%20and%20Materials-%203ed..pdf [žiūrėta 2024 m. balandžio 01 d.].
19. Piesliakas, V. (2008). *Lietuvos baudžiamoji teisė*. Antroji knyga. Vilnius: Justitia.
20. Šumskas, A. (2000). *Baudžiamųjų bylų nagrinėjimas* teisme. Vilnius: Justitia.
21. Švedas, G. ir kt. (2019). *Lietuvos baudžiamoji teisė*. Vadovėlis. Pirma knyga. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.

Teismų praktika:

Konstitucinio Teismo jurisprudencija:

22. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1997 m. lapkričio 13 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekse 50 straipsnio atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. *Valstybės žinios*, 104-2644

Nacionaliniai teismų sprendimai:

23. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. vasario 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-109.
24. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. spalio 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-597.
25. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. gruodžio 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-809.
26. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. balandžio 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-281/2006.
27. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. lapkričio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-545/2006.
28. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. vasario 22 d. Teismų praktikos nusikalstamo susivienijimo baudžiamosiose bylose apibendrinimo apžvalga. *Teismų praktika*, Nr. 26.
29. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. balandžio 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-45/2007.
30. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. spalio 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-481/2007.
31. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. spalio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-300/2008.
32. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. balandžio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-102/2009.
33. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. spalio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-218/2009.
34. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. gruodžio 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-512/2010.

35. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. vasario 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-84/2011.
36. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. gegužės 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-230/2011.
37. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. rugsėjo 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-394/2011.
38. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. sausio 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-114/2012.
39. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. balandžio 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-96/2012.
40. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. birželio 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K- 378/2012.
41. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. lapkričio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-564/2012.
42. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. sausio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-35/2013.
43. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. sausio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-36/2013.
44. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. birželio 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-255/2013.
45. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. gruodžio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-531/2013.
46. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. gegužės 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-213/2014.
47. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. kovo 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-159-746/2015.
48. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. kovo 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-194-895/2015.
49. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. liepos 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-304-942/2015.
50. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. kovo 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-29-942/2016.
51. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. gegužės 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-109-746/2017.

52. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. lapkričio 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-258-222/2017.
53. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. lapkričio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-297-942/2017.
54. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. spalio 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-171-1073/2018.
55. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. lapkričio 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-281-942/2018.
56. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. lapkričio 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-345-511/2018.
57. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. kovo 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-52-511/2019.
58. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. kovo 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-28- 489/2019
59. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. birželio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-178-303/2019.
60. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. lapkričio 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-257-719/2019.
61. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. lapkričio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-237-222/2019.
62. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. balandžio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-90-895/2020.
63. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. gegužės 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-114-495/2020.
64. Lietuvos Aukščiausiojo teismo 2020 m. liepos 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-78-648/2020.
65. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. spalio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K- 127-689/2020.
66. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. gruodžio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-278-303/2020.
67. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. vasario 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-16-489/2021.
68. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. vasario 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-29-303/2021.

69. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. gegužės 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-51-788/2021.
70. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. birželio 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-65-648/2021.
71. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. birželio 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-113-489/2021.
72. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. gegužės 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-114-511/2022.
73. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. birželio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-165-976/2022.
74. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. birželio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-199-719/2022.
75. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. liepos 1 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-167-303/2022.
76. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. liepos 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-179-719/2022.
77. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. lapkričio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-234-489/2022.
78. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. vasario 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-30-788/2023.
79. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. kovo 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-24-654/2023.
80. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. birželio 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-38-1073/2023.
81. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. birželio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-167-719/2023.
82. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. lapkričio 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-240-788/2023.
83. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. gruodžio 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-253-648/2023.
84. Lietuvos apeliacinio teismo 2008 m. lapkričio 13 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-113/2008
85. Lietuvos apeliacinio teismo 2017 m. balandžio 20 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-108-483/2017.

86. Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. kovo 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-149-449/2021.
87. Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. gruodžio 10 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1A-337-1076/2021.
88. Lietuvos apeliacinio teismo 2022 m. vasario 24 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-6-654/2022.
89. Lietuvos apeliacinio teismo 2022 m. gruodžio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-287-1020/2022.
90. Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. gruodžio 4 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-301-318/2023.
91. Panevėžio apygardos teismo 2016 m. gruodžio 9 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-85-768/2016.
92. Vilniaus apygardos teismo 2021 m. lapkričio 25 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-395-898/2021.
93. Vilniaus apygardos teismo 2023 m. rugsėjo 26 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-392-1053/2023.
94. Panevėžio apygardos teismo 2023 m. spalio 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-101-366/2023.

Užsienio valstybių teismų sprendimai:

95. Cour de Cassation, Chambre criminelle, du 15 septembre 2004, 04-84.143
96. Usnesení Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 7 Tdo 1401/2006, ze dne 28.3.2007.
97. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta 2007. gada 9. Februāra, Lietā Nr. SKK –4/2007.
98. Usnesení Nejvyšší soud 12. srpna 2010. 08. 12, 8 Tdo 940/2010.
99. Cour de cassation, criminelle, Chambre criminelle, 8 juillet 2015, 14-88.329,
100. Latvijas Republikas Augstākās tiesas 2015. gada 26. Novembra, Lietā Nr. SKK – 32/2015.
101. Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 6 Tdo 360/2020, ze dne 2. 3. 2021.
102. Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 11 Tdo 1226/2020, ze dne 15. 7. 2021.
103. Latvijas Republikas Senāta 2021.gada 8.septembra Lieta Nr. 11815008112, SKK 200/2021
104. Cour de cassation, criminelle, Chambre criminelle, 6 octobre 2021, 20-87.124.

105. Latvijas Republikas Senāta 2022.gada 7.aprīļa Lieta Nr. 16870001820, SKK-124/2022.
106. Latvijas Republikas Senāta lēmums, 2022. gada 5. Jūlijs Nr. 11816006914.
107. Latvijas Republikas Senāta 2022.gada 25.novembra Lieta Nr. 12812000520, SKK-308/2022.
108. Latvijas Republikas Senāta 2023. gada 6. Decembra Lieta Nr. 03870001003, SKK-10/2023.

Kiti šaltiniai:

109. Aiškinamasis raštas “Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 24, 25, 32, 39(1), 249(1), 250(2), 250(4), 250(6) ir 252(1) straipsnių pakeitimo įstatymo projekto”.
110. Informatikos ir ryšių departamentas [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.ird.lt/lt/paslaugos/tvarkomu-valdomu-registru-ir-informaciniu-sistemu-paslaugos/nusikalstamu-veiku-zinybinio-registro-nvzr-atviri-duomenys-paslaugos> [žiūrėta 2024 m. balandžio 04 d.].
111. White Paper on transnational organised crime (2014).

SANTRAUKA

Organizuotos grupės padarytų nusikalstamų veikų kvalifikavimas teismų praktikoje

Andrėja Šatrovaitė

Magistro darbe analizuojamas organizuotos grupės padarytų nusikalstamų veikų kvalifikavimas teismų praktikoje. Ši tema analizuojama pasitelkiant teisės norminius aktus, specialiąją literatūrą ir teismų praktiką. Pabrėžiama, kad organizuotos grupės institutas bei teismų praktikoje kylantys probleminiai aspektai pateikiami išanalizavus teismų praktiką, ypatingą dėmesį skiriant Lietuvos Aukščiausiojo Teismo išaiškinimams.

Šiame magistro darbe analizuojama organizuotos grupės samprata pateikiant skirtingų autorių suformuotas bei tarptautiniu mastu įtvirtintas organizuotos grupės apibrėžimus. Taip pat pateikiami ne tik baudžiamajame įstatyme numatyti šios bendrininkavimo formos požymiai, bet ir teismų praktikoje išplėtoti organizuotos grupės požymiai. Itin reikšminga yra teismų praktikos suformuota organizuotos grupės padarytų nusikalstamų veikų kvalifikavimo taisyklė, pagal kurią visi organizuotoje grupėje veikiantys bendrininkai yra prilyginami nusikaltimo vykdytojams. Taip pat pateikiami teismų praktikos išaiškinti organizuotos grupės narių požymiai. Pažymėtina, kad teismų praktikoje kyla problemų atribojant organizuotą grupę nuo kitų bendrininkavimo formų, ypatingai nuo nusikalstamo susivienijimo. Atsižvelgiant į tai, pateikiamas organizuotos grupės atribojimas ne tik nuo bendrininkų grupės ir nusikalstamo susivienijimo, bet ir nuo šiuo metu aktualios teroristinės grupės. Be to, šiame magistro darbe užsienio valstybių analizė šio instituto kontekste leidžia palyginti minėto instituto reglamentavimą Lietuvoje ir kitose valstybėse.

SUMMARY

Qualification of criminal offences committed by an organized group in case law

Andrėja Šatrovaitė

The master's thesis analyses the qualification of criminal offences committed by an organized group in case law. This topic is analyzed by means of legal normative acts, special literature, and case law. It is pointed out that the institute of an organized group and the problematic aspects arising in case law are presented through an analysis of the case law, with particular emphasis on the explanations of the Supreme Court of Lithuania.

This master thesis analyses the concept of an organized group by presenting the definitions of an organized group as developed by different authors and internationally established. It also presents not only the features of this form of complicity as provided for in the criminal law, but also the features of an organized group as developed in case law. Of particular importance is the rule of qualification of offences committed by an organized group, which has been developed by case-law, according to which all accomplices acting in an organized group are treated as perpetrators of a crime. It also provides a list of the characteristics of members of an organized group as clarified by case law. It should be noted that in case law there are problems in distinguishing an organized group from other forms of complicity, in particular from a criminal association. In this context, the distinction between an organized group and not only a group of accomplices and a criminal association, but also a terrorist group, which is currently relevant. Furthermore, the analysis of foreign countries in the context of this institute in this master thesis allows for a comparison of the regulation of this institute in Lithuania and other countries.